

Danskernes Historie Online

Danske Slægtsforskeres Bibliotek

Dette værk er downloadet fra Danskernes Historie Online

Danskernes Historie Online er Danmarks største digitaliseringsprojekt af litteratur inden for emner som personalhistorie, lokalhistorie og slægtsforskning. Biblioteket hører under den almenyttige forening Danske Slægtsforskere. Vi bevarer vores fælles kulturarv, digitaliserer den og stiller den til rådighed for alle interesserede.

Støt vores arbejde – Bliv sponsor

Som sponsor i biblioteket opnår du en række fordele.

Læs mere om fordele og sponsorat her:

<https://slaegtsbibliotek.dk/sponsorat>

Ophavsret

Biblioteket indeholder værker både med og uden ophavsret. For værker, som er omfattet af ophavsret, må PDF-filen kun benyttes til personligt brug.

Links

Slægtsforskernes Bibliotek: <https://slaegtsbibliotek.dk>

Danske Slægtsforskere: <https://slaegt.dk>

Sognepræst
Christian Frederik Rønne,

Sormand for den indre Mission fra 1858
indtil 1881.

af
K. Rønne.

Odense.
Milo'ske Boghandels Forlag.
Trykt i det Milo'ske Bogtrykkeri.
1892.

Christian Frederik Rønne tilhørte en god Slægt og havde et lykkeligt Barndomshjem*).

Paa Fædrene Side kan man følge Slægten op til Midten af det syttende Aarhundrede, til en Bager Magnus Mikkelsen i Rønne. Han købte en Mølle uden for Byen og blev da kaldt Rønne Møller, hvilket han efterhaanden vendte om til Møller Rønne, som senere blev Slægtsnavn. Dennes Sønneson, Niels Rønne, blev Klokker ved Mikaelis Kirke i Fredericia, og Slægten fik fra denne Tid godt jydsk Blod i Aarerne. Særlig maa det fremhæves, at Niels Rønnes Søn, Albert Rønne, som arvede Klokkerembedet i Fredericia efter sin Fader, ægtede Bolette Lumholtz, som var af en gammel jydsk Bondeslægt, som i Aarhundreder havde ejet Skjærupgaard ved Vejle. Hun var født den 8de September 1737 og blev henimod 94 Aar gammel. Hun fik en meget bethdelig og glædelig Indflydelse paa den talrige Slægt, som hun paa sine gamle Dage var omgivet af, og som tilhørte 3 Slægtled. I sit 23de Aar kom hun til at tjene i Biskop Brorsons Hus i Ribe og tilbragte der 1½ lykkelige Aar. Hun var allerede tidligere bleven kristelig paavirket af en troende Præst Elling, som havde konfirmeret hende, men fra Opholdet i Brorsons Hus

---

*) Mine Kilder har, foruden nogle Optegnelser af min Farbroder selv, som min Fætter P. Rønne velvillig har overladt mig, nærmest været min Bedstefaders, Bone Falk Rønnes, Dagbog og mundtlige Meddelelser fra flere Sider, navnlig fra Frølen Anine Rønne, som er den Udsødes Kusine og opdraget i hans Faders Hus.

skrev det inderlige og varme Trosliv sig, som navnlig viste sig i en fast Tro til Guds Forsorg, et stille og kjærligt Væsen, en daglig Sysslen med den hellige Strift og i de sidste Aar Betsels Andagtsbog og maaste stærkest i en inderlig Bøn og Forbøn, som dog al Tid foregik i det stille. Hendes Mand var ogsaa alvorlig findet og fik under Samlivet med denne trosvarme Kvinde stadig fastere Grund under Fødderne, saa at de i Forening kunde opdrage deres Børn i en sand kristelig Mand.

Af disse var Bone Falk Rønne den ældste, og med dennes Søn kom Moderen til at føre det rigeste Samliv, da han baade var den af Børnene, der knyttede sig dybest til hende, og som mest kom til at sørge for hende som Enke, da hun i 30 Aar tog Ophold i Nærheden af denne Søn.

Havde Christian Frederik Rønne saaledes to gode, kristelige Bedsteforældre at tage Arv efter, saa gjaldt dette ikke mindre hans Forældre, ovennævnte Bone Falk Rønne og dennes Hustru, Frederikke Marie Brandt, en jydsk Præstedatter fra Maarslet, som ikke blot ved deres gjensidige inderlige Kjærlighed og varme Trosliv kunde give deres Børn et lykkeligt Barndomshjem, men tillige — hvad der var af stor Betydning — ved deres Livsgjerning føre dem ind i et efter den Tids Forhold rigt Menighedsliv, og det er derfor nok værd at dvæle lidt ved denne Livsgjerning og dette lykkelige Barndomshjem, som rigest udfoldede sig og blomstrede i

Præstegaarden i Kongens Lyngby.

I sit 38. Aar blev Bone Falk Rønne Præst paa dette Sted og virkede her i mangfoldige Retninger i en og tredive Aar til sin Død 1833 sammen med sin Hustru, og her havde Christian Frederik sit Barndomshjem, som han til sine sidste Dage saa tilbage paa som et lille Paradis paa Jorden.

I sine Optegnelser fra 1881 bliver han underlig varm om Hjertet ved at tænke paa dette Hjem med de mange rige Minder, og at det er en gammel Kjærlighed,

det kan man se af et Digt, som han i sit tyvende Aar skrev om dette Hjem, og da han ellers ikke gav sig videre af med poetiske Frembringelser, saa lad dette Digt staa som et Udtryk for hans dybe Kjærlighed til Barndomshjemmet.

Lyngby.

Ved en Sø med klare Bølger,
ved en yndig Bøgelund
en besteben By sig dølger,
sænket i den lave Grund.

Midt i Lyng den paa en Hede
bygtes — „Lyngby“ blev dens Navn.
Længe Bonden der mon svede,
før han fik af Jorden Gavn.

Dog hvor fordum trindt om Skoven
Marken ene Lyng frembrang,
trække Bondens Heste Bloven
nu hen over grønne Bang.

Talrig Byens Huse strække
sig i Syd som og i Nord;
mange Folk i Gaarde dække
der det velbesatte Bord.

Højt i Byens Midte rejser
herligt Kirkebakkens sig;
paa dens Linde Templet knejser,
gudindviet, statelig.

Læt ved Kirkegaarden stuer
man straatakket Præstegaard!
Som et Børn mod Solens Luer
grønne Linde foran staar!

I den Gaard, af Træer skygget,
i den By i Dalens Skjød,
under Fædretag betrygget
jeg min Ungdoms Rose brød.

Sorgfri i vor Have vanded
jeg med Barndoms lette Fjed,
plukked Blomster, Frugter sanked,
grov med Spaden selv mit Bed.

Snart fra Havens smalle Gange
sprang jeg om i Markens Grønt,
hørte glad paa Lærkens Sange,
hvor den slog de Triller skjønt.

Snart jeg Spens Sølvbække
slog med raske Naretag,
snart i unge Benners Række
styreb Sejl med Kongeflag.

Tit i Lunden jeg alene
paa en Bænk i Tanke sad,
mens fra løvklædte Grene
Nattens Sanger yndigt kvad.

Blid melodisk den i Sangen
tolkede sin Stabers Lov,
fordreb' op til Strid om Rangen
hver en Sanger i dens Skov.

Tit, naar Sol mod Nedgang ilte,
gil jeg der ved Benners Arm,
syntes — al Naturen smilte,
aanded' Glæde i min Barm.

Jubel løb fra Fugleklynger,
som i Bøgens Kroner bor,
fjernt i Graners Skygge synger
unge Pigers Sangerkor.

Op ad Kirkens stejle Banke
sprang jeg tit med barnlig Lyst;
tidlig der den fromme Lante
rørte dybt mit unge Bryst.

Under Kirkens hvalte Bue
nød jeg ofte himmelft Trøst,
og mit Hjerte kom i Lue
ved en elsket Faders Røst.

Der jeg saa den fromme Taare
glibe ned ad Pigens Kind,
der jeg saa sin Gud at kaare
Ynglingen med trofast Sind.

Selv jeg der maa tidlig ane
Troens Fred og Salighed;
der jeg selv greb Kristi Fane,
hvort en byr og hellig Ed.

End jeg mindes Templets Haller,
fyldt med Orglets dybe Klang,
hører end, hvor Sangen gjalder
under Lundens grønne Gang;

Ser end Spøns Bølgetoppe
danse trindt om Baadens Stavn,
ser mig selv i Haven hoppe,
ser mig selv i Faderfaun.

Søde Minde, som omsvæver
mig i dunkle Taagestøv,
som saa underfuld mig hæver —
vær mig evig, evig nær! —

Dette lille Digt sætter os temmelig levende ind i Livet i Lyngby Præstegaard, som det fremstillede sig for Barnet, med de skønne Naturomgivelser, det virksomme Liv i Have og paa Mark, det fornøjelige Samliv med unge Venner, og fremfor alt — det rige Menighedsliv i Lyngby Kirke, som knejser paa Bakken, „gudiindviet, statelig“, hvor Ordet finder Vej til hans Hjerte gennem hans Faders Røst, hvor han sammen med andre unge „griber Kristi Fane“ og glæder sig over Salme-sangen.

Man faar et tydeligt Indtryk af et lykkeligt Barn-domshjem, og naar Christian Frederik Rønne senere i sit lange Liv særlig udmærkede sig ved sit milde, kjærlige Væsen, sin jævne, rolige Optræden og sjældne Renhed i Tankegangen, saa skyldes det sikkert væsentlig den sjældne gode Opdragelse, han fik i et lykkeligt Barndoms-hjem, der var rigt paa Kjærlighed. — Hjemmet i sin Helhed frembød ogsaa usædvanlig gode Betingelser for en sund Opdragelse, og særlig havde Faderen et godt Greb paa at tage Børn paa rette Maade. Han havde allerede i sin Studentertid og første Kandidataar haft sin største Glæde af at undervise i Professor Treschows Skole og Indsødsstolen, og i sit syv og tyvende Aar blev han, særlig paa Professor Treschows Ubefaling, kaldet til at lede Prins Christians, senere Christian den 8.s, Undervisning, ligesom han ogsaa kom til at undervise Prinsesserne Juliane Sofie og Louise Charlotte,

indtil denne Gjerning blev afbrudt ved Kristiansborg Slots Brand, hvor han kom til Skade ved et Fald og maatte tilbringe længere Tid paa Hospitalet. Det fremgaar baade af hans Afstedstale ved Treschow's Skole og af hans Dagbogsoptegnelser over Prinsens Undervisning, at han forstod at vinde Børnenes Opmærksomhed og Kjærlighed, at han foretrak den mundtlige Undervisning, lagde særlig Vægt paa at fremkalde Selvtænkning og ubvilke Karakteren ved personligt Arbejde, at han yndede Anskuelsesmetoden og meget brugte Skjæmt og morsomme Historier. Hans naturlige Gaver som Dyrdrager og den Forskole, hvori han havde uddannet disse, kom nu hans egne Børn til gode, idet han dels selv underviste dem, dels holdt Huslærer til dem, saa at de kunde blive i Hjemmet indtil deres voksne Alder, selv om de skulde studere, da han ikke vovede at udsætte dem for Hovedstadens Fristelser, førend de havde faaet god Ballast fra Hjemmet. Dette gjaldt Christian Frederik, opkaldt efter Prinsen; han var født den 2den Oktober 1798 i Tjæreby ved Frederiksborg, hvor Faderen var Præst fra 1794—1802, da han forflyttedes til Kongens Lyngby. Han var den anden Søn i Rækken af 7 Søstende, 5 Sønner og 2 Døtre, og han ytrede tidlig Lærelyst og Ønsket om at følge i sin Faders Fodspor og optage hans Gjerning som Ordets Forkynder. Til sit syttende Aar opholdt han sig i Hjemmet og fik al sin Undervisning der, med Undtagelse af Vinteren 1813—14, hvor han to Gange ugentlig tog til Kjøbenhavn for at faa privat Undervisning. I disse 17 Aar førte han et lykkeligt Liv hjemme, og Grundtvigs kjendte Sang: „Et jævnt og muntert, virksomt Liv paa Jord“ kunde med megen Ret anvendes paa det Liv, som han førte i Lyngby Præstegaard.

Ja — jævnt saa der ud, naar man kom ind i Præstegaarden. Bohavet var af simpelt Træ uden Polering, og Bæggene var med Undtagelse af den store Dagligstue utapetserede, hvidkalkede og temmelig nøgne. Men der førtes et virksomt Liv i Præstegaarden, baade inden Døre og i Have og Mark.

Inden Døre var Husmoderen lige saa flittig til huslige Syssler som Faderen paa sit Studereværelse, saa Børnene voksede op under Indtrykket af, at Dagen er skabt til Arbejde. Husmoderen, den iydste Præstedatter, er skildret for os i nogle rimede Verslinier af en Slægting:

„I Præstegaarden bag de høje Linde
 fik Uret aldrig Lov at gaa i Staa!
 thi Tante Frederikke var en Kvinde,
 som ikke paa den lade Side laa.
 Sit jævne, iydste Væsen ej alene
 hun i sin hjemmegjorte Klædning bar;
 men Garnet om de fulde, faste Tene
 om hendes Karakter bevidnet har,
 at Husets Frue uden Frygt og Dabel
 saa usfortrøden gif sin jævne Gang;
 hun hæved' ej sig paa den høje Sadel,
 men nynnede ved sin Rok, mer end hun sang.“

Ja — hun nynnede gjerne til sit Arbejde, helst naar hun spandt, og hun vilde ogsaa gjerne have sine 2 Døtre til at synge til deres Arbejde. Smagen har dog øjensynlig været meget forskjellig hos Moderen og den ældste Datter, naar der ud paa Aftenen skulde holdes Liv i Arbejdet ved en Sang. Moderen greb til sin Yndlingsviser og nynnede saa jævnt:

„Ej Statte jeg søger, ej fornem jeg er;
 men skyldfri jeg spørger blandt Faarene her.
 Saa munter, saa rolig til Hjemmet jeg naar,
 saa spinder jeg trolig, saa saare det gaar.
 Alt medens jeg spinder, jeg nynner en Sang,
 saa Garnet jeg vinder, ej Aftenen bli'r lang.
 Saa rolig og stille den Tid glider hen,
 ej Dag gaar til Spilbe for Arbejdets Ven.“

Under denne jævne Viser holdt hun sig hypperlig vaagen. Saa let gif det ikke for Datteren, som var af en livlig Natur og havde brugt sig i Løbet af Dagen ikke blot til det forpligtende Arbejde, men ogsaa til at strejfe om i Skov og ved Sø, og derfor kunde være dygtig træet og søvniig om Aftenen. Hun havde en

Følelse af, at der maatte en livligere Sang til for at holde sig vaagen, og hun kunde saa med god Vilje tage fat og stemme op med sin Yndlingsfang:

„Hvad ligner vel Fægernes festlige Glæder,
naar Druerne rødmer i blanke Potat!
Det Bildsvin, den Ulv, hvorfor Landsbyen græder —
dem sælder vi dristig paa Bjerg og i Dal!
En kongelig Morstab, en Gaminen for Helte,
i Bust og i Krat, gennem Fjeldkløsten trang,
det krydrer vort Maaltid i luftige Telte,
og Ekko gjentager vor sejrende Sang.“

Men til Trods for de glimrende Udsigter i Sangen dalede Stemmen ofte. inden Verset var til Ende, Foden stansede, Hjulet stod stille, og Moderen saa med et bekhmret Blik paa Datteren og kunde vel sige saa smaat hen for sig: „Hvad skal det dog blive til med Udstyret? Det er dog hendes eget, hun spinder paa!“ — Kunde Moderen, der var mager i det udvortes og lidt tør i Tankegangen, saaledes ikke al Tid tage det rette Hensyn til de unges Arbejdsevne, saa forstod Faderen bedre at sætte Sønnerne i Trit baade til aandeligt og legemligt Arbejde og staffe dem god Udspreddelse, sunde Fornøjelser og livligt Selskab.

Sønnerne havde fri Adgang til hans Bibliothek, som vel ikke var stort, men dog indeholdt gode Bøger, og blandt disse fandt Christian Frederik særlig Smag i „Holger Danstkes Krønike“ og Campes Beskrivelse af Amerikas Opdagelse ved Kolumbus, Cortez og Pizarro, hvilket atter bragte ham til at faa Fingre i et Bærk paa ikke mindre end 20 Kvartbind, som handlede om Portugisernes, Spaniernes, Hollændernes og Englændernes Opdagelser i fremmede Verdensdele, og denne Interesse bevarede han til sit 90de Aar, da han endnu i denne Alder med største Opmærksomhed fulgte Stanley igjennem det mørke Fastland og kunde stamme os unge ud, naar vi ikke vidste saa god Bæstet som han.

Men Faderen var desuden en ivrig Havemand og dygtig Landmand, som selv drev sin Abling og fulgte med alle Fremstridt paa Landbrugets Omraade, udgav

flere Skrifter om Biaul og Kartoffeldyrkning, og her maatte Sønerne række en hjælpende Haand til de fleste Arbejder i Have og Mark. At han ogsaa forstod at vække deres Interesse for disse Arbejder, fremgaar deraf, at den ældste Søn blev en dygtig Landmand, én af de andre Slotsgartner paa Sorgenfri, medens en tredje længe vakkede mellem Gartner og Landmand, indtil han endelig havnede som Skolelærer, og hos alle Sønerne bevarede disse Interesser, ikke mindst hos Christian Frederik, særlig for Havekultur, til det sidste.

Kom Børnene saa ind i Mørkningen, trætte af deres forskellige Arbejder, kunde Faderen udmærket samle dem ved at sætte Mørkningslege i Gang; saa gjættedes der Gaader, saa fandt man Byer og Floder ved Hjælp af Forbogstaver, og mange forskellige Tankelege dreves, der endnu ere gaaede i Arv til vist nok den største Del af Slægten.

Ved sin tidligere Stilling som Lærer for Prins Christian Frederik havde Faderen ogsaa gjort mange gode Bekjendtskaber med ansete Familier, og i disse indførte han sine Børn, naar der var jævnaldrende Kammerater, og med dem sluttedes da de første Venstaber. Blandt disse Familier maa særlig nævnes Grev Schulins paa Frederiksdal og Etatsraad de Coninks paa Frederikslund. Det var begge dannede og kristelige Familier, og her kom Christian Frederik ofte i Besøg og foretog Udflugter med Ungdommen i disse Huse og sine Søstende til de smukke Punkter i Omegnen. Først og fremmest var Sorgenfri Skov ved Lyngby Na en stadig Læseplads for de unges Lege; men ofte gik ogsaa Toget videre til Bagsvær og Fur-Sø, til Dronninggaard, til Dyrehaven og op langs det dejlige Dresund.

Og bag dette jævne, virksomme, muntre Liv til daglig Brug rørte der sig stærkere aandelige Kræfter, som nødvendig maatte gjøre dybt Indtryk paa Christian Frederik.

Det var i disse Aar, at Krigen med England stod paa, og navnlig maatte Englændernes Landgang i det nordlige Sjælland vække Drengens Opmærksomhed og

Følelser for Fædrelandet. Og saa her spillede hans Fader og Lyngby Præstegaard en væsentlig Rolle. Det var hans Fader, der sammentalste fædrelandsfindende Mænd i Præstegaarden for at raadslaa om, hvorledes man kunde undgaa en truende Plyndring af den engelske Hær, da den ikke gjennem den lovlige Øvrighed blev forsynet med tilstrækkelige Levnedsmidler. Det var atter ham, der senere sammen med de to forannævnte Mænd, Grev Schulin og Etatsraad de Conint, maatte indsætte sig selv som Øvrighed, da Amtmanden og andre Myndigheder var flygtede ind bag Fæstningens Volde, og maatte forestaa Fordelingen af Vegtjørsler og Leverancen af alle Levnedsmidler i en ikke ubetydelig Omegn. Alt dette maatte baade i Hjemmet og i de Huse, hvor Christian Frederik kom, give Anledning til mange Samtaler om Fædrelandets Stilling, og der lød varme Ord, som fulgtes af et uholdende Arbejde.

Og ikke blot om Fædrelandets Nød og Fare faldt der varme Ord i Lyngby Præstegaard; men Faderen var med Liv og Sjæl Præst, og der gik en oprigtig, gudsfrygtig Aand gjennem Huset. Søndagen var en Festsdag. Om Morgenen kunde Christian Frederik vel ikke saa sjældent komme op til Bedstemoderen, som boede i Bondebøen i et hyggeligt lille Entesæde, som Sønnen havde stoffet hende, og hvor Børnebørnene alle blev modtagne med et underlig mildt Blik af den raske, rørige Kone, der endnu i sin høje Alder, over 90 Aar gammel, kunde være med til at plukke Frugt ned. Og en bedre Morgenhilsen til Søndagsfred og Glæde kunde han ikke let faa end den, Bedstemoderen gav ham, naar han godt bænket ved et flækket Fransbrød hørte hende synge Morgensalmen af Brorsons Salmebog. Og naar saa den simple Fjællevojn med Doktorstolen kom fra Præstegaarden lidt før Kirketid for at hente Bedstemoder, saa kunde han kjøre med til Kirken, som ofte var fyldt og al Tid samlede en Kreds af troende Benner, der lyttede efter det alvorlige, men trosvarme Vidnesbyrd, og efter Kirkefærden stod Præstegaarden gjæstfrit aaben

for troende Venner, saa der var Vejlighed til Samtaler om kristelige Sager.

Naar jeg har dvælet lidt udførligt ved Barndomshjemmet, saa er det ikke blot, fordi det i sig selv fortjener at mindes, men fordi det lagde sin rige Betsignelse over Christian Frederiks lange Levnedsløb og forklarer saa meget deraf og maaste mest den dybe Harmoni, der var over hans Væsen, den underlige Lykke, som fulgte ham i alle hans Forhold. Mon det ikke hænger sammen med hans sunde Opdragelse og tidlige Barnetro?

Ungdomstid (1815—30).

Medens Ungdomstiden for de fleste, og særlig for dem, som faar en betydeligere Livsgjerning, ofte er præget af en Gjæring og en Række større eller mindre Fejltagelser under Livsudviklingen, saa frembyder Christian Frederik Rønnes Ungdomsliv et ganske andet Billede. Det er som en rolig Strøm og som en fredet Plantes stille Vækst.

Hans Gudsforhold eller Barnetro blev ikke anfægtet.

Der var ingen Ledens om hans Fremtidsgjerning; det var allerede som Barn afgjort for ham, at han vilde følge i sin Faders Fodspor og være Præst, og der kom intet Djeblik, hvor der kom Tvivl i hans Sjæl og han kastede et spørgende Blik til Himlen for at finde en Ledestjerne.

Han fristedes ikke af Verdenslivet og husede ingen Videnstaber, som kunde kaste ham ud paa de oprørte Bænde!

Han bevarede gennem hele Ungdomstiden et fuldt Tillidsforhold til sit fædrene Hjem i Lyngby og gennem dette til sin Fader i Himlene, og herigennem fik han Lykke til roligt og jævnt at arbejde hen imod sit faste Maal.

Det er derfor en Tid uden Brydninger, kun mærket af de jævne Fremskridt!

Sund paa Sjæl og Legeme kom han næsten 17 Aar gammel i Borgerdydstolen, og da hans Udvikling var højest forskjellig fra Kammeraternes, der alle var mer eller mindre hjemmevante i Kjøbenhavnslivet, medens han var et ægte Landsbybarn, saa kom han til at føre sit eget stille Liv med sine Bøger og knyttedes i sin Fritid dobbelt fast til den Familie, han boede hos, der var en Slægtning, og til Hjemmet i Lyngby, der ikke var fjærnere, end at han let kunde spadsere hjem Lørdag Aften og tilbringe Søndagen i de vante Forhold.

Borgerdydstolen havde ellers et godt Ry paa sig for at blive ledet med Dygtighed af Professor Mads Nielsen med flere flinke Lærere, og blandt disse syntes Rønne særlig godt om J. Rife, der var Lærer i Historie og Geografi. Det manglede heller ikke paa begavede Klassekammerater, som de senere Professorer Højen og Henriksen, og han knyttede ligeledes det første Bekjendtskab med de senere Præster H. Agerbech, C. Boesen og Østrup i Borgerdydstolen. Han blev dog ikke i Skoletiden Ven med nogen af Kammeraterne undtagen Carl Boesen, og denne Venstabsforbindelse knyttedes maaske nærmest, fordi deres Fædre stod i Venstabsforbindelse. I to Aar gjorde han sig færdig til Eksamenarium, som han tog med Hæder, og Aaret efter anden Eksamen med Udmærkelse.

Skjønt han heller ikke i Rusaaaret, lige saa lidt som senere i Studentertiden, kom til at deltage videre i Studenterlivet, sluttede han sig dog med 11 andre dygtige Studenter sammen i et Selskab, som kaldtes „Akademikum“, hvor de skiftedes til at indlevere Afhandlinger, som de da skulde forsvare mundtlig paa Latin. Derimod var han ikke Medlem af Studenterforeningen før i sit sidste Studenteraar.

I Rusaaaret tiltaltes han særlig af Sibbern og H. C. Ørsted, hvilken sidste holdt fri Foredrag over Fysik med tilhørende Forsøg.

Paa Grund af sin gode anden Eksamen opnaaede han let Regeansen og fastede sig nu med Flid over

Theologien. Han tog ikke Manuduktør, da han syntes, det smagte ham for meget af Skolelivet og hæmmede et selvstændigt Studium. Derimod hørte han flittigt Forelæsninger og arbejdede sig for øvrigt selv igjennem det ny Testamente ved de bedste Fortolkere, han kunde skaffe sig. Heraf havde han baade Glæde og særlig det Udbytte, at han blev godt hjemme i det ny Testamente. Af Forelæserne var han kun glad ved Jens Møllers fri, kirkehistoriske Foredrag.

Blandt de theologiske Studenter, som tiltalte ham, og med hvem han ogsaa blev lidt mere kjendt i Studenteraarene, ligesom han senere kom i nærmere Venstabsforhold med flere af dem, kan nævnes: Jak. Chr. Lindberg, Gunni Busch, Peder Fenger, H. C. Ingerslev, R. Østrup og 2 Brødre Balslev, ligesom hans tidligere Forhold til Carl Boesen bevaredes. Paa Regensen befandt han sig vel, da han havde en elskværdig Stuefælle i Poul Røghov og fandt en god Ven i H. C. Ingerslev.

I mindre end 3 Aar endte han sit theologiske Studium og tog sin Embedseksamen Sommeren 1821 med bedste Karakter.

Naar man hører, at han for største Delen selv maatte bekoste sit Ophold i Kjøbenhavn og derfor paatage sig ikke saa Timers ugentlig Undervisning i Borgerdydsstolen, saa vil man forstaa, at han hverken har kunnet ligge paa den lade Side eller kunnet faa Lejlighed til i højere Grad at følge det æstetiske Røre, som ellers i disse Aar satte de fleste Sind i Bevægelse i Studenterverdenen. I det sidste Aar, før han tog Embedseksamen, kom han, som tidligere berørt, dog i Studenterforeningen, hvor han stadig traf Rahbek, som ikke tiltalte ham, ikke saa sjælden saa Øhlenschläger, hvis Digterværker han læste med stor Glæde, og af og til fik han ogsaa et Glimt af Baggesen. I „Digterfejden“ stod han afgjort paa Øhlenschlägers Side, men fik i sine senere Aar mere Dje for, at Baggesen med god Grund havde hævet sin kritiske Røst.

Uden for Studeringerne var det egentlig kun det

religiøse Liv, som stærkere optog Rønne, og dette fandt han bedst Næring for i sit gamle Hjem, Lyngby Præstegaard. Kun naar han ikke kunde komme hjem om Søndagen, søgte han sin Opbyggelse i kjøbenhavnske Kirker, men fandt intetsteds nogen egentlig Menighedsfreds.

I Holmens Kirke hørte han Gutfeld, men fik kun en kjon Bufet Blomster. I Trinitatis Kirke blev han den ene Gang henrevet af Thisted, men næste Gang lige saa afgjort stødt tilbage, og han havnede da som de fleste alvorlige Kirkegængere hos Mynster, hvor han i Frue Kirke fandt en talrig og opmærksom Tilhørerkreds.

Medens han, selv hos Mynster i Frue Kirke, dog kun følte sig som en flygtig Gæst, saa var han i dobbelt Forstand hjemme, naar han om Søndagen færdedes i Lyngbykredsen. I disse Aar havde netop hans Fader paa forskjellig Maade begyndt en mere udstrakt Virksomhed i religiøs Retning. I 1817 havde denne saaledes stiftet et Bibelselskab; i 1819 havde han efter et Besøg af Monod, som opmuntrede ham dertil, faaet oprettet et Selskab til Udbredelsen af smaa gudelige Traktater, og i 1821 havde han i Taarbæk faaet stiftet det første Selskab for den ydre Mission.

Arbejdet for disse Sager optog levende den gamle Præst i Lyngby og bragte ham i Berøring med mange varmhjertede kristne baade her hjemme og i Udlandet, og dette kom nu ogsaa Sønnen til gode. For det første fik han Sans og levende Deltagelse for disse udadvendte, praktiske Virksomheder til Guds Riges Fremme; ved Siden heraf maatte han hjælpe sin Fader ved Udgivelsen af de gudelige Traktater, snart ved Korrekturlæsning, snart ved Oversættelser og snart ved at være Mellemmand for sin Fader og kristne Venner i Kjøbenhavn, som interesserede sig for disse Arbejder. Blandt disse kan man særlig nævne Dr. Rudelbach, Justitsraad Boesen, Krigsassessor Hansgaard og Tobaksspinder Siegmundt. Men det bragte ham ogsaa i Berøring med kristne Venner fra Udlandet. Saaledes fik den unge Student paa Regensen Besøg af den bekjendte Theolog

Tholuck, nogle troende Kandidater fra Basel og en Kræfter, som gjæstede Kjøbenhavn for Fængselsvæsenets humane Ordnings Skyld. I Lyngby traf han hos Faderen blandt mange andre Pastor Veksels fra Kristiania, Dr. Handerson fra Skotland, Dr. Pifferton og Pastor Treschou fra London. Det var da ganske naturligt, at han fandt den bedste Næring for sit religiøse Liv i den hjemlige Kreds, hvor han kunde opbygges baade ved en hjertelig troende Forkyndelse og føres ind i et levende praktisk Arbejde for Guds Riges Sag og et Samfundsliv, som var grundet paa fælles Tro og Arbejde.

Det er utvivlsomt, at han ogsaa i denne Tid fik sit Blik udvidet til at skjønne Mangfoldigheden af Kræfter i den kristne Menighed, og at Grunden blev lagt hos ham til det i vore Dage sjældne Frisind, hvormed han kunde se paa de forskjellige Retninger inden for Folkekirken og bevare et kjærligt Forhold til troende Benner, som havde vidt forskellige Anskuelser fra ham i kristelige Spørgsmaal, og det uden at slaa noget af paa sin egen Overbevisning eller stikke under Stol med den.

Han var nu færdig med sin Embedsøksamen og modtog et Tilbud fra Fru Sehested paa Broholm i Fyn om at overtage Pladsen som Huslærer for hendes 10aarige Søn, Frederik, senere afdøde Kammerherre Sehested. Pladsen skulde overtages før Julen samme Aar, 1821; men inden han saaledes i Grunden for første Gang skulde rives løs fra den jævnlige Omgang med Fædrenehjemmet og prøve sine Kræfter paa egen Haand, vandt han en ung Piges Hjerte og Haand. Den 11te December 1821 blev han forlovet med Emilie Buchter, en livlig og smuk Pige, som han havde lært at kende i Kjøbenhavn, og som blev hans kjærlige og trofaste Medhjælp indtil den 11te December 1866. Opholdet paa Herregaarden Broholm var saa forskjelligt fra, hvad han var vant til i Hjemmet, at han efter 2

Nars Forløb opgav denne Virksomhed og atter søgte tilbage til Hjemmet. Han blev ikke under sit Ophold i Fyn draget videre ind i den saakaldte „fynske Lægmandsvækkelse“ med de tilhørende gudelige Forsamlinger, da den ikke var naaet til denue Egn; men Spotten over denne Bevægelse hørte han fra alle Sider og mødte den paa Tryk i Hempels Avis i Odense. Dette kaldte for første Gang paa hans senere stærke Drift til at forsvare troende Lægmand, som følte Trang til at føre Ordet, og han indrykkede under Mærket „D. ø.“ et Forsvar for de fynske Lægmands Ret til at vidne om deres Tro. Samsundslivet savnede han i høj Grad, og af Venner, med hvem han kunde tale om sit Trosliv, fandt han kun Rjøbmand Casper Brandt i Svendborg, Farfader til nu afdøde Pastor Brandt ved Bartov, og en Kapellan Rankau i Gudme, som imidlertid døde i disse Aar. Derimod fandt han en gjæstfri og venlig Modtagelse flere Steder, deriblandt af Familien Dons paa Højselagergaard og hos to Præstefamilier, Matthiesens i Gudme-Brudager og Baggens i Durevejstrup. Et Ulyglimt i denne for ham lidt trange Tid var det, da han i Sommeren 1823 fik Besøg af sin trolovede og sin Fader, der var paa Rejse for den ydre Mission, som han lagde over Fyn til Sønderjylland, og under dette Besøg modnedes hans Beslutning om at søge Virksomhed nærmere ved Hjemmet. Han rykkede da i Slutningen af 1823 atter en kort Tid til sit kjære Hjem i Lyngby, hvor han hjalp sin Fader i hans forskjellige Arbejder; men allerede fra 1. Januar 1824 fandt han en selvstændig Virksomhed i Kjøbenhavn som Lærer ved Søetatens Drengeskole i Nyboder. Der var 240 Dreng, ligelig fordelte i 6 Klasser, med hver sin Lærer, og de hørte alle til den saakaldte „Holmens faste Skole“, var alle Sønner af Holmens faste Arbejdere og selv fra Barnealderen lønne af Regeringen, som af dem rekrutterede Arbejderne paa Holmen.

Skolen indtog en hel lille aflukket Gade, Gaasegade, og der herskede en stræng Disciplin, i det Børnene

stod under Opsigt af en ældre Søofficer, som havde fast Bolig paa Skolen, og to Kanonerer, som med Argusøjne vaagede over, at det gik ordentlig til paa Legepladsen. Rønne havde, til Trods for dette temmelig militære Tilsnit paa Skolen, Glæde af sin Gjerning her i 6 Aar, og da han et Par Aar efter sin Ansættelse ved Skolen tillige blev kaldet til uordineret Kateket ved Holmens Kirke, hvilket forøgede hans Indtægter ikke saa lidt uden at give ham synderligt andet Arbejde end at prædike hver anden Søndag til Froprædiken Kl. 7 om Morgenens, kunde han tænke paa at hjemføre sin Brud. Han blev da viet i Lyngby Kirke af sin Fader den 7de Juli 1826, medens Bryllupsgildet stod paa det smukke Frederiksdal.

3 Nyboder fik de saaledes deres første lille Hjem, og da de ikke stillede store Fordringer til Livet, fik de ogsaa et sorgfrit Udkomme. Rønne forenede nu sin Virksomhed i Skolen med en præstelig og havde Glæde af begge, da der samlede en fast lille Kreds om hans Forkyndelse i Holmens Kirke, til Trods for, at Tilhørerne maatte tidlig op om Morgenens. Han havde ogsaa flere Timer i private Skoler og hjalp stadig sin Fader med Oversættelser fra Tysk og Fransk til de gudelige Traktater og Missionsberetninger.

Et større Oversætterarbejde fik han ogsaa fuldført i disse Aar, hvortil han opfordredes af den bekjendte Forlægger Cappeln i Kristiania, der oprindelig havde bestemt sig for at være Missionær og vistnok var en af de første Missions elever, som af det danske Missions-selskab blev sendt til Basel for at uddannes til Missions-gjerningen. Han havde dog opgivet denne Plan og havde overtaget en Boghandel i Kristiania og opfordrede nu Rønne til at oversætte „Arndts sande Kristendom“. Ved denne Lejlighed foresaldt der en ret betegnende Scene. Da Rønne henvendte sig til den første Bibliothekar ved Universitetets Bogsamling, Professor Nyrop, for at udbede sig den tyske Udgave af Bogen, henkastede denne i en foragtelig Tone: „Saadanne Bøger har vi slet ikke her“, og hvis ikke anden Bibliothekar, den

elstværddige Gundorf, havde vist større Humanitet og havde vinket Rønne til Side og udleveret ham Bogen, havde han rimeligvis maattet gaa med uforrettet Sag.

Han længtes dog nu efter en mere selvstændig præstelig Virksomhed, og efter nogen Søgning blev han ogsaa ved Arveprins Christians Medvirksomhed indstillet til Præstefaldet for Gjerløv og Draaby Sogne paa Jægerspris Gods. Rancelliets Præsident, Gehejmerraad Stemann, som saa temmelig skarpt paa hans Faders fri Missionsvirksomhed, hvori han vidste, at Sønnen havde deltaget, kaldte ham dog før Indstillingen privat til sig og advarede ham mod videre Deltagelse i nogen uden for Sognene liggende Virksomhed i Missionsretning, en Advarsel, som Rønne senere fik den rigeste Lejlighed til at maatte sætte sig ud over, hvorledes han end den Gang optog den. Han fik dog heldigvis ikke dette Embede, da Kongens Privatsekretær med større Held virkede for en anden Mand og kunde belægge hans Ansøgning med saa guldige Fortjenester som disse, at han i høj Grad havde fremmet Landbruget i Jylland og særlig Kræpdyrningen. Stjønt det i Djæbliffet var en Skuffelse for Rønne, at han ikke fik Gjerløv-Draaby Sognekald, saa han dog senere heri klart en kjærlig Styrelse, da det nordøstlige Sjælland hele Aarhundredet har været forunderlig fattigt paa religiøst Liv, og han kort efter af Lehnsgreve Holstein til Holsteinborg blev indstillet til Præstefaldet i Haarslev-Tingjellinge Sogne, og herved fik han hele sin Præstegjernning anvist i det sydvestlige Sjælland, som spotvis af Biskop Münster blev kaldt „det hellige Land“, og her kom han i næsten 50 Aar i Forbindelse med en rig og vidt udstrakt religiøs Bevægelse af de saakaldte Forsamlingsfolk, som senere fik Navn af den „indre Mission“, og desuden havde han den sjældne Lykke at komme ind i et forunderlig stjønt Præstefamfund, som knyttedes fast og hjerteligt sammen ved fælles Tro og inderlig Kjærlighed til Præstegjernningen og alt vaagnende kristeligt Liv.

Han blev kaldet til Haarslev-Tingjellinge Sognekald den 2den Juni 1830, blev ordinert den 8de Juli i

Roskilde Domkirke og indsattes i August i begge sine Kirker. Ved begge disse Lejligheder havde han endnu sin Fader ved sin Side, og det har sikkert gjort hans Ordination særlig højtidelig, at hans Fader var med at indvi ham ved Haandspaalæggelse og troende Forbøn, ligesom at det blev overladt hans Fader at indsætte ham i hans første Præsteembede.

Han var nu over 30 Aar gammel, og naar jeg har regnet hans Ungdomstid saa højt op i Aarene, saa er det ikke blot fordi jeg tror, at Ungdomstiden i Virkeligheden helst maa regnes til omkring de tredive Aar, men særlig fordi i alt Fald Christian Frederik Rønne i hele denne Tid mest havde gaaet under sin Faders Vejledning, og fordi han først nu kom i selvstændig præstelig Virksomhed, der skulde være hans egentlige Livsgjerning, og der er i mine Dine noget særlig kjønt i, at hans Fader ligesom skulde afslutte hans Ungdomstid med at indvi ham til og indsætte ham i hans rige Manddomsgjerning.

Inden vi afslutter hans Ungdomstid med hans Ophold i Kjøbenhavn, maa vi dog erindre, at det var i Nyboder, at han ikke blot havde bosat sig med sin Hustru, men at han ogsaa der havde haft et lykkeligt lille Hjem, hvor hans førstefødte Søn og Datter havde set Lyset, og at det i denne Forstand var som Mand og Familiefader, at han brød op fra Hovedstaden.

De første Præsteaar i Gaarslev Tingjellinge Sogne fra 1830—34*).

De første Præsteaar saa Rønne selv paa som Læreaar, i hvilke han begyndte at leve sig sammen med de første Præstevenner, som han senere skulde arbejde i god For-

*) Til de efterfølgende Stykker har jeg I landt flere Kilder særlig benyttet: „Præsten F. L. Bojsens Liv og Læreb“, udgivet af P. Bojsen, „Jens Sørensen Dyreholm“, et Mindebrift af J. Holm, „Det sydvestjællandske Broderkonvent“, Optegnelser af J. F. Fenger, samt forskellige Aargange af „Andre Missionstidende“.

staaelse med i mange Aar i „det sydvestjællandske Broderkonvent“, og i hvilke han særlig blev kjendt med den begyndende gudelige Bækkelse paa disse Egne, som efterhaanden tildrog sig hans fulde Opmærksomhed og lagde Beslag paa hans bedste Kræfter.

Det var hos Grev F. A. Holstein paa Holsteinborg*), at Rønne i disse første Aar gjorde Bekjendtskab med sine første Præstevener og de troende Lægfolk, som fik en større Indflydelse paa den gudelige Bækkelse i denne Egn.

Grev Holstein var i flere Henseender en mærkelig Mand, som forenede en dyb religiøs Alvor med den reneste Mennefsvenlighed.

Rationalisterne kaldte ham „Mystiker“, selv kirkelige Myndigheder saa stjævt til ham; men enhver, som arbejdede for levende Kristendom, folkelig Oplysning og bedre Aar for de ulykkelige i Samfundet, fandt i ham en trofast Ven. Paa Herregaarden holdtes der Møder for Biblens Udbredelse, den ydre Mission og senere gudelige Forsamlinger af Lægfolk, hvor Greven ved Lejlighed selv førte Ordet.

Han brugte sin Raldsret paa Grevskaabet til at falde troende og dygtige Præster, efterhaanden som Embederne blev ledige.

Han søgte ogsaa med Flid efter dygtige Skolelærere og glædede sig særlig, naar de som Rasmus Sørensen i Benslöv kunde føre et godt Ord i større Forsamlinger.

Selv til sine større Fæstegaarde søgte han at drage troende Bønder fra andre Egne, særlig fra Fyn, som Rasmus Ottesen i Benslöv og Lars Møller i Skjorpinge.

Endelig oprettede han en Opdragelsesanstalt for uheldigt stillede Børn, først paa Fiurendal og senere paa Holsteinsminde, hvor Ledelsen blev overdraget til den elstværdiske og højt fortjente Skolemand Stephanfen og dennes begavede Hustru, født Svenningsen, der

*) Fader til den nylig afdøde Lehns greve.

i en sjælden Grad blev som en Fader og Moder for den talrige Børneskole, der betroedes dem.

Han frygtede heller ikke for at træde kraftigt op, naar det gjaldt at afværge en Uretfærdighed; han holdt saaledes sin beskyttende Haand over Forsamlingsfolkene, som i den Tid efter Rancelliets Befaling blev kaldte for Retten, ofte mulkterede og undertiden idømte Fængselsstraf, naar der blev holdt Forsamlinger i Sognene mod Sognepræstens Vilje, alt efter en gammel ulykkelig Forordning af 13de Januar 1741, som oprindeligt var udstedt for at fremme Gudsfrugt, men nu fortolkebes paa en saa ugudelig Maade, at den nødvendig maatte fremme Menneskefrugt.

Det var derfor en Velgjerning for Forsamlingsfolkene, at Grev Holstein aabnede dem et Fristed paa sit Gods.

Saaledes var denne Mand, til hvem Rønne traadte i det nærmeste Forhold i disse sine første Præsteaar.

Grev Holstein havde i mange Aar kjendt Rønnes Fader og arbejdede sammen med ham i „Selstabet for Biblens Udbredelse“ og i „det hvide Missionssekskab“.

Rønne var saaledes naturlig knyttet til Greven og blev det endnu mere, da han i disse Aar først mistede sin gamle, elskelige Farmoder 1831 og sin Fader et Par Aar senere, i 1833.

De havde været hans to bedste aandelige Støtter, og han savnede dem dybt.

Uf et lille Mindedigt, som han skrev til sin Farmoders Jordekjæde, føler man, hvor inderlig han havde skjønnet paa hendes lysende Eksempel, men man føler ogsaa, hvor han henter Styrke af Minderne, naar han slutter Digtet med disse Vers:

„Din Tro var stærk, dit Hjertes Haab saa fast,
og kjærligt var dit Liv, du gode!
thi var du, til dit lyse Dje brast,
i Herren glad og vel til Rode.“

Nu har din Sjæl din Frelfers høje Fred
i Himlen i hans Raadebolig;
Gud Fader signe dig i Evighed!
i Liden dyrked du ham trolig.“

Endnu stærkere følte han Tabet af sin Fader, og ved hans Fordefærd var han for dybt grebet til at kunne føre Ordet eller stemme Harpen, men maatte overlade det første til sin Faders Kapellan, Hans Broge Berg, og det sidste til Jakob Kristian Lindberg; men han var sikkert af hele sit Hjerte med, naar Lindberg blandt andet i Sangen skildrede hans Faders Liv og Død i følgende jævne Vers:

„Du planted kun for Herrens Rige
og saa'de kun i Jesu Navn
Hans Ord, som finder ej sin Lige
i Kraft til Liv og Sjælegavn!
Nu Herren vinked', kaldte dig
til Liv paa evig Glæde rig!

Som Sædemandens Dje venter
at skue Sædens modne Høst,
jaa, stjønt mod Aften alt det lænter,
var Høstehaabet dog din Lyst;
men Herren tidlig kaldte dig
til Liv, paa evig Glæde rig!

„Ej mer du Dagens Byrde bære!“
saa sagde Herren mild og god,
„ej længer her du Tjener være,
du ærlig for mit Ansigt stod!
jeg derfor kjærlig vinker dig
til Liv paa evig Glæde rig!“

„Ej her du Høster, hvad du saa'de,
din Løn er gjemt i Paradis,
fordi mit Ord du ærlig tro'de
og bygged ej paa Verdens Is!
Jeg derfor dele vil med dig
mit Liv, paa evig Glæde rig!“

Du hørte Herrens Venne-Stemme,
var særdisg straks paa Herrens Kald!
Bed ham du kunde Verden glemme
og vandre glad til Engles Hal!
Du fulgte, da han ledte dig
til Liv paa evig Glæde rig!“

Det var derfor paa en næsten sønlig Maade, at han efter disses Død knyttedes til Grev Holfstein.

Haarslev laa ogsaa tæt ved Holsteinborg, saa Vejen blev snart kjendt og kjær.

Her traf han da i disse første Aar Pastor Holm, som boede i Benzløv tæt ved Holsteinborg, og Pastor B. Rothe, som den Gang var i Hyllested, begge troende og dygtige Præster, som han senere gjenfandt i Broderkonventet.

Her gjorde han Bekjendtskab med Stephansen, hvilket udviklede sig til et mangeaarigt Venkab, og her fandt han de tidligere omtalte Mænd, Rasmus Sørensen og Rasmus Ottosen og desuden en anden fynst Bonde, Jens Korneliusen, som senere blev en af de varmeste Lægprædikanter.

Endelig mødte han ogsaa her allerede i disse Aar Brødrene Peder og Ferdinand Fenger, da han ved sin Faders Død sammen med disse to Mænd indtrådte i Bestyrelsen for „det ydre Missionselskab“, hvis Formand nu Grev Holstein blev, og Bestyrelsesmøderne holdtes da paa Holsteinborg. Rønne overtog ogsaa en kort Tid Redaktionen af „Dansk Missionsblad“, men opgav det dog snart, da han indsaa, at Ledelsen af Bladet krævede større Kjendskab til Missionsarbejdet, end han sad inde med, ligesom han ogsaa senere traadte ud af Bestyrelsen, da Dr. Kalkar blev Formand, og den øvrige Bestyrelse blev samlet i og ved Kjøbenhavn, saa at den lange Afstand hindrede ham i at give jævnlige Møde. Han følte sig heller ikke saa hjertelig knyttet til eller aandelig enig med den ny Formand som med sin faderlige Ven.

Denne Virksomhed for den ydre Mission, som han for øvrigt hele sit Liv omfattede med hjertelig Deltagelse, var jo nærmest en umiddelbar Arv efter hans Fader; men han skulde ogsaa i disse Aar drages ind i en Bevægelse, som kaldte ham frem paa Kamppladsen og gav ham en Anelse om, hvor hans ejendommelige Gvner laa og hans bedste Arbejdsmark fandtes.

Det var i disse Aar, 1833, at den saakaldte „vestjællandske Krig“, mellem Rationalisterne paa den ene Side og troende Præster og Lægfolk paa den anden, udbrød i Slagelse.

Krigen begyndte med, at den rationalistiske Præst og Redaktør Bastholm i Slagelse rettede et skarpt Angreb mod Peder Fenger i Slotsbjergby paa Grund af en Prædiken, som denne under Vakance havde holdt i Slagelse. Fenger tog til Gjenmæle, og nu gik det med Indlæg for og imod i bunden og ubunden Stil. Rappellan Wittkelsen skrev saaledes en Tak til Bastholm saalydende:

„Tak for de djarve Raad, som Almuen du gav, den trænger nu des værre højlig til dem. Forstruelse er det, vor Nutid lider af — se, derfor just ej Sandhed træder frem. — Men, naar de Avner en Gang svinder bort, og vi skal møde for den store Dommer, da spørger denne blot: „hvad har du gjort? thi Troen ej i stor Betragtning kommer.“ —

I denne Fejde deltog Rønne med sit første Skrift, hvori han sammen med Grev Holstein, Skolelærer R. Sørensen og Pastor Holm, der ligeledes udgav nogle Smaa skrifter, med Varme stillede sig paa P. Fengers Side.

Jakob Kristian Lindberg, som udførlig har bestrevet Krigen i „Nordist Kirketidende“, regner Rønne mellem Infanteriet (Fodfolket), da han skriver temmelig rolig og besindig, som hans Natur var, hvorimod han regner Pastor Holm til Rytteriet, der gjør et hvast Indhug, og R. Sørensen til det svære Skjts, der uden Barmhjertighed skyder Fjenden sønder og sammen, og unægtelig minder selve Titlen paa hans Stridskrift om Kanontorden, i det den lyder: „Vor kristne Tros Forsvar mod Pastor Bastholms Angreb, med Bevis for, at hans Ytringer i disse er ukristelige, ugudelige og løgnagtige.“

Bastholm søgte da ogsaa R. Sørensen for hans Skrift og fik ham mulkeret med 200 Kroner og sat under Censur.

Denne Strid gav ogsaa Anledning til, at der med mere Iver blev taget fat paa Spørgsmaalet om Sognebaandets Løsning; der blev indgivet et Andragende til Rancelliet og Stænderne, og der blev samlet Underskrifter

baade paa Fyn og Sjælland. Lindberg foretog en Rundrejse og blev ved en Rancellistkrivelse sat under Præste- og Politiofsigt med, hvad han foretog sig.

Ved det temmelig stærke og udbredte Røre, som denne Strid affødte, kom Rønne i en mere udbredt Forbindelse med Forsamlingsfolkene paa Egnen, til hvilke han senere skulde knyttes paa en endnu fastere Maade.

For øvrigt var han lige saa lidt som Grev Holstein stemt for Sognebaandets Løsning, men fraraadede ethvert Skridt til udvortes Forbedring af de kirkelige Tilstande, hvorimod han mente, at de troende kristne burde vise deres Styrke i at taale og lide

Der blev ogsaa snart givet dem Lejlighed dertil, da Grev Holstein kort efter denne Strid døde, og nu brød Forsølgelsen mod de gudelige Forsamlinger ogsaa ud paa Holsteinborg Gods, saa at baade R. Ottesen og R. Sørensen blev mulktrede, og en norsk Lægprædikant, Elling Eilersen, blev endog anholdt paa Holsteinborg, hvor han efter Grevindens Opfordring holdt Forsamling, og kastet i Fængsel i Slagelse, hvorfra han først løslødes paa Kronprinsesse Caroline Amalies Forbøn.

Man ser saaledes, at Rønne i disse sine første Præsteaar i Haarslev-Tingjellinge Sogne blev ganske godt bekendt med Forholdene paa Egnen og draget ind i det aandelige Røre, som havde sit vigtigste Arnested paa Holsteinborg, og det var vistnok dette, som havde den største Betydning for ham i disse Aar.

Naar man hertil føjer, at han levede et lykkeligt Liv i sit Hjem, hvor hans Hustru i disse Aar skjænkede ham 2 Døtre, at han levede i et venligt Forhold baade til sine 2 Skolelærere og Befolkningen i Sognene, uden at han dog fandt videre aandelig Forstaaelse hos disse, da Forsamlingsfolkene ikke havde vundet Indgang i disse Sogne, kan man vist nok godt forstaa, at han glædede sig, da Grev Holstein kaldte ham til Præst for Nabo sognene Høve-Flakkebjerg, den 7de November 1834, da han derved opnaaede at blive paa Egnen og dog kom paa en Plads, hvor Forsamlingsfolkene allerede

havde begyndt at bane Vej for ham til Forstaaelse baade af hans Forkyndelse og øvrige Virksomhed.

Han betragtede det selv som en Styrrelse af Herren, at han ikke, som han havde ventet, blev sin Faders Eftermand i Lynghy, men derimod mod sin Forventning kom til Høve-Flakkebjerg, da Hans Agerbeck fra Fyn først var udsat hertil, men af Hensyn til sin Menighed i Fyn, som nødig vilde miste ham, i yderste Øjeblik trak sig tilbage. Her skulde han ogsaa virke i over 40 Aar og føre et paa mange Maader rigt velsignet Liv.

Præstear i Høve-Flakkebjerg Sogne fra 1834—1876.

— Det Sydvestjællandske Brøderkonvent.

En anden Følge af den „vestjællandske Krig“ blev det, at de troende Præster der paa Egnen følte Trang til at slutte sig nærmere sammen for at styrke hinanden i deres fælles Gjerning, baade til Forsvar for Menighedens Tro og til dens Opbyggelse, Udbredelse og friere Udvikling. — Saaledes opstod det „sydvestjællandske Brøderkonvent“, som under hele sin Udvikling, baade ved den hjertelige Forstaaelse, som fandtes mellem Medlemmerne, og ved de mange frugtbare Forhandlinger, der førtes ved deres Møder og ofte gav sig Udslag i umiddelbare Handlinger, vist nok for lange Tider vil staa som et lysende Eksempel til Efterfølgelse for andre Præstekonventer. — Om dette Konvent skriver saaledes J. F. Jønger: „Vi fandt Føde for Aand og Hjerte; vi stred ofte alvorligt, naar forskellige eller endog modsatte Anskuelser vilde gjøre sig gjældende; men Samfuudsbaandet blev ubrudt; det udholdt mangan Spænding af Meningsforskjellighed og Forskjellighed i Individualitet. Ny Brødre traadte til, men Baandet viste sin Elasticitet; det udvidedes uden at bryde. — Ikke en eneste af Brødrene ere traadte fra, og det uagtet Nønnen ikke sidder længer i Haarslev, men i Høve, og Rothe ikke længer taler til Menigheden i Hyllested om

Kristus, men docerer Moralfilosofi for Akademisterne ved Sorø Akademi.

Herren forbandt vore Hjerter ej blot ved den fælles Tro og fælles Gjerning, men ogsaa ved Trængsler. Det er i mere end én Henseende sandt, at Korset forbinder ligesindede Brødre."

Om det samme Konvent skriver Frits Bojsen i 1878:

"Før vi skiltes ad, sang vi gjerne en Aftensang, og det lyder endnu for mine Øren, hvorledes Ferdinand Fenger med sin dejlige Stemme istemte:

Dagen nu sin Afsked tager,
Natten ham af Landet jager,
jeg vil male, Jesu sød!
og mit Suf op til dig sende,
at du til mig vilde vende
Fred og Sundhed, Liv og Brød.

Giv din Kirke Ro og Glæde,
lad i Kongens Sal og Sæde
ingen Modgangs Skygger gaa,
lad ethvert bedrøvet Hjerte
og hver kristen i sin Smerte
Lys og Lindring fra dig faa !

Lad og mig, o Jesu, hvile,
fri fra Synd og Dødens Pile,
tag mig i dine Arme fat,
saa vil jeg i Morgen sjunge
denne Lovsang med min Tunge:
„Jesús var min Sol i Nat“.

Der var adskillige gode Stemmer mellem Medlemmerne i Konventet, deriblandt Peder Fenger, og da denne lille Sang saa tit blev sungen, gif den rigtig godt. Naar vi sang den, tænkte vi gjerne paa den Morgen, som laa nærmest for. De fleste af os har nu oplevet en anden Morgen end den, de den Gang nærmest tænkte paa, og den er oprunden efter en anden Nat end den, der ved vore Møder sluttede Dagen. De har oplevet Dødens Nat, men ogsaa den Morgen, som nu er for dem oprunden. „Jesús var min Sol i Nat“ — saaledes sang de. Han var deres Sol i Nattens Mørke, og nu

synger de den Lovsang for ham i Himlen, som de saa tit sang for ham i Morgenstunden. Den lille Stund, vi endnu har tilbage, vil vi syngte den samme Aften sang, da skal det ogsaa forundes os i Livets Morgenstund at kunne istemme: „Jesus var vor Sol i Nat“, — allerdejlignst, om det kunde forundes os at istemme denne Sang med dem, som gik forud og sang den med os saa mangen Aftenstund, medens de var samlede med os. — I Aaret 1851 forlod jeg denne Kreds for at drage til Sønderjylland. Den 11te Februar var de fleste af Vennerne samlede hos mig i Skjorpinge Præstegaard. Af disse lever der kun en eneste, C. F. Rønne.

En saadan Vennekreds fandt jeg aldrig siden.“

Til disse Vidnesbyrd fra grundtvigste Medlemmers Side om det Hjerteslag, der gik gjennem dette Præstekonvent, kan nu Rønnes føjes, naar han i sine Livserindringer skriver:

„Formaalet ved vore Sammenkomster var Befæstelse i den fælles Tro og Bestyrkelse i Broderkjærligheden foruden Digtiggjørelse i at samle og røgte Herrens Menighed. Fælles Bøn og Sang og gjensidige Meddelelser af aandelige Erfaringer under denne Tids mærkelige Opvækkelse og Bevægelse rundt om i Egnen udgjorde det væsentlige Indhold af Møderne. Enighedens Baand mellem os betingedes ikke af fælles Syn i forskjellige kirkelige Anstuelser, som da begyndte at dukke op, men af den fælles kristne Tro, virksom i Kjærlighed. Og det tør paastaas, at denne vor Sammenlutning blev en rig Kilde til Betsignelse saa vel for os selv som for Menigheden. Senere blev til disse Præstemøder knyttet almindelig Kirketjeneste med Nadveruddeling og Baandet derved knyttet endnu nærmere mellem Præsterne og Menigheden.“

Da dette Præstekonvent, som har saa gode Vidnesbyrd fra forskjellige Side, fik den største Betydning, baade for Rønnes indre Udvikling og for hele den Maade, hvorpaa han tog sin Gjerning op mellem Forsamlingsfolket der paa Egnen og i den senere

„Indre-Missionsforening“, ligesom denne Samling af Præster havde megen Indflydelse paa det Præg, som den gudelige Vækkelse fik i disse Egne, er det nok værd at se lidt nøjere paa, hvem disse Præster var, og hvad de foretog sig i deres Konvent.

Det bedste Bevis for dette Konvents Betydning kan maaske hentes fra de mange Navne, som det fremskaldte baade over sig selv og over hele Egnen, og som de ofte spotvis fik at høre. — Det var Brødrene Johannes Ferdinand Fenger og Peder Fenger, som sammen med Jens Holm først fik Tanken om at danne et Konvent, og de fik da senere Navnet „Pillerne“ eller „Støtterne“ med Henblik til de tre Apostle Peder, Johannes og Jakob, hvor det da kun var Skade, at Holm ikke udvortes talt svarede til Navnet Jakob, som de to Brødre til Peder og Johannes. Vist er det imidlertid, at de to Brødre Fenger var de to Medlemmer, som ikke blot grundlagde Konventet, men hele Tiden igjennem holdt det sammen ved al Tid at have noget at fremlægge ved Møderne, naar de andre Medlemmer ikke var forberedte eller oplagte, ligesom det var dem, der oftest kom med ny Forslag til at gøre Møderne indholdsrigere ved at tage de forskjellige Medlemmers særegne Kræfter i Brug. — De var ligesom Drivhjulene i Værket.

Det var i Peder Fengers Studerestue i Slotsbjergby Præstegaard i November 1833, at de tre Præster bleve erige om at skrive til Clausen i Gimlinge, Rønne i Haarslev, Rothe i Hyllested og Oldenburg i Sorterup om at danne et Præstekonvent og første Gang mødes i Slotsbjergby.

Denne Opfordring blev modtaget med største Glæde, og de syv første Medlemmer blev da kaldte „Syvstjernen“, formodentlig med Henblik paa Johannes's Syner 1. og 2. Kap., hvor han ser Herren med de syv Stjerner i sin højre Haand og hører, at de syv Stjerner er de syv Menigheders Engle. Da Konventet senere øgedes med flere Medlemmer, saa det i lang Tid talte tolv Præster eller et Antal der omkring, blev de kaldte

„de 12 Apostle“, og hele Egnen blev kaldt „det hellige Land“.

Man ser saaledes, at Spotten var i fuld Gang, og, mærkelig nok, selv Biskop Mynster holdt sig ikke for god til at lade i alt Fald ét af disse Spotord gaa over sin fine Tunge.

Heldigvis skulde de ikke svare til disse store Navne, som Modstanderne gav dem, men derimod svarede de godt nok til det Navn, som de selv gav sig i „det sydvestjællandske Broderkonvent“, da de i en sjælden Grad følte sig som Børn i det samme Faderhus og viste hinanden al broderlig Deltagelse, ligesom der vist nok aldrig i vort Folk i en saa lille Omkreds har været en saadan Samling af alvorlige, hjertelige og arbejdsdygtige Præster samlet i ét Konvent.

Af Broderkonventets Medlemmer har vi allerede nævnt Brødrene Peder og Johannes Ferdinand Fenger, der igjennem hele deres lange Præstevirksomhed har vundet sig et Ueresminde i den danske Præstestand ved deres sanddru, alvorlige Vidnesbyrd og nidkjære Virksomhed.

Det er vist nok et træffende Udtryk, naar Bøjsen siger om Peder Fenger, at han var en Nathanaelsnatur, og at vor Herres Ord til Nathanael: „Se, det er en Israelit, i hvem der ikke er Svig“, passer paa ham. Han optraadte i Konventet al Tid grundig forberedt, med Kraft forsvarende sin Overbevisning, og han paatalte uden Sky i Konventerne, naar der var noget, han misbilligede hos sine Venner; men det vendte ikke Hjerterne fra ham, fordi alle følte, at det var Hjertet, der drev ham til at sige Sandheden, og at han var strængest mod sig selv.

Om Broderen, Johannes Ferdinand Fenger, er der sagt, at „han kunde gaa ud og ind hos sine Sognefolk med Træsko paa“, og saadan var ogsaa hans Gang mellem Konventets Medlemmer. Det var hans aabne, kjærlige Natur, der saa let aabnede Hjertedørene for ham.

Han gjorde ingen Røverkule af sit Hjerte, og der var vel ingen i Konventet, der som han kunde gjøre

Alvor af Apostelordet: „Bekjender Overtrædelserne for hverandre!“ — Og han forstod som faa at dele Sorg og Glæde med sine Venner.

Ogsaa i bogstavelig Forstand var han en rigtig Vandringsmand. Man forbauses over, hvorledes han til Fods kunde komme over de lange Veje. Fra Lynge vandrede han ikke sjældent til Konventerne fra 2 til 4 Mil, frem og tilbage. Gik han ikke hele Vejen, var det ofte kun, fordi han under Vejs vilde gjæste en af Brødrene, og han kunde da overnatte hos ham og kjøre med ham næste Dag.

Kom der Misstemning i Konventet og en enkelt Gang dybere Misforstaaelser, var han gjerne den, som fortonede Misstemningen ved et mildt Ord og hævede Misforstaaelserne ved at gjæste de misfornøjede og læge Saarene.

Man kunde paa mere end én Maade kalde ham Konventets gode Skjtsaand.

Foruden disse to ligefindede, om end forskjellig anlagte Brødre, fandtes der mellem Medlemmerne saa fremragende Mænd som Friß Bojse, Peder Kierkegaard, Emil Clausen og Mau, ligesom ogsaa Rothe, Monrad, Hahn og Jengerslev gav deres ejendommelige Bidrag ved Forhandlingerne og gjorde Samlingen fyldigere.

Men navnlig havde de 4 førstnævnte Præster den største Indflydelse paa Konventets Betydning foruden Brødrene Jønger, da det var udprægede Personligheder med betydelige Evner.

Friß Bojse, „Budstikken“s berømte Udgiver, var den Gang ny i Esen og førte med sit rige Fantasiliv og sit dybe Bølgeslaa af Følelser en frisk Strøm med sig, som ikke blot henrev de store Starer af Forsamlingsfolk paa Egnen, men ogsaa oplivede og forfriskede Konventets Medlemmer, saa de ofte skyldte ham, at de gik med nyt Mod til dets alvorlige daglige Gjerning. Det er betegnende, at han oftest valgte Ord at tale over i Konventerne som disse: „Glæder eder i Herren!“ eller „Bærer frimodige, og han skal bekræfte eders Hjertes,

som haaber paa Herren", og J. F. Fenger bemærker om den sidste Tale: „Talen var om vor Frimodighed i Herren under Livets Kamp, som Bojsen har en egen Gave til at skildre og gjøre kristne vigtig“.

Beder Kirkegaard var af en anden Støbning.

I Indbildningskraft kunde han vist nok maale sig med Bojsen, men alt, hvad der sødtes hos ham, maatte gjennem Tænkningens Smeltebigel og kom i Konventerne frem i fint udmejslede Former.

Han var „den kirkelige Anskuelse“s dygtigste Forsvarer, al Tid kampberedt og slagfærdig lige over for dens Angribere, særlig B. Rothe, som al Tid havde ondt ved at klare sig i den mundtlige Ordveksel.

Han var ved Siden heraf Konventets dygtigste Dogmatiker og Skriftfortolker, ligesom han ogsaa opfordredes til i Konventerne at holde kirkehistoriske Foredrag, som Medlemmerne fandt i høj Grad oplysende og fængslende.

Emil Clausen var maasse Konventets fornøjeligste Medlem, da han var sødt Humorist og havde en rig Evne til at sige vittige og morsomme Bemærkninger, der ofte ramte fortrinlig.

Dr. Raskar havde saaledes i den Tid udgivet et temmelig maadeligt Skrift mod Grundtvig, som kom til Forhandling ved ét af deres Konventer, og han foreslog da sluttelig, at de skulde udgive et Modskrift med Pers Ord i Jakob von Uhybo som Motto: „Det er nogle underlige Folk, de Jyder!“! Man skulde forsværge, at der er mindste Gran af Kristendom i dem“.

Det var ogsaa ham, der havde Øje for de pudsigge Sider ved Forsamlingsfolkene, som han ellers stod i det bedste Forhold til, og gav dem morsomme Tilnavne som „Statsraaden“, „Justitsraaden“, og en kaldte han „den underjordiske“, fordi han al Tid kom stikkende med Haanden fra nedan, naar han hilste.

Man kan forstaa den ubestrikelige Morstab, han havde af en Tolddbetjent, som i Næstved greb ham i

*) Man erindre, at Dr. Raskar var sødt Jøde.

mod sin Vilje at indsmugle en Gris mellem Bøjsens Fjyttegods, som han hentede, da han erfarede, at Toldbetjenten, som længe ikke vilde ud med sit Navn, hed Gris, og han fik Brug for sin Vittighed og udbrød: „Ja — saa er det intet Under, at De forstod Blodets Røst! Men Frænde er Frænde værst!“ Munterheden smittede, og de skiltes som de bedste Venner, og Clausen fik lykkelig Grisen bjerget. Det er ikke den ringeste Lykke for et Konvent at eje et Medlem, der som Clausen ejede den Evne at kunne sammensmelte Alvor og Gammen, hvilket hører med til at danne et godt Lag.

Naar man hertil føjer Mau med sit aabne Dje for praktisk Kristendom og hans Samlertalent, som førte ham til at gjøre sig kjendt med, hvad der paa dette Omraade rørte sig hjemme og i Udlandet, Rothe med sine mange Kundstaber, Hahn med sin fine Sans for det folkelig og menneskelig skønne, og endelig Ingerslev og Monrad med deres varme Hjertelighed, saa forstaar man, at det var et rigt Konvent, hvor man kunde finde Føde for Aand og Hjerte, og som let kunde drage Præster fra andre Egne i Landet til som Gjæster, hvilke ogsaa meldte sig, og særlig knyttedes der en temmelig jævnlig Forbindelse med Præster i det sydøstlige Sjælland som Engelbrecht i Lyderslev, Leth i Lillehedinge og Villemoes i Herfølge.

Spørger man saa, hvorledes det gik til, og hvad der forhandlede i disse Konventer, saa kan man maasse bedst sige, at det var Livets Orden, der herskede, og at de i sig optog hele det kristelige Livsrøre, som den Gang fandtes, og affpejler det i et underlig smukt Billede.

Det var sædvanlig, at de mødtes skiftevis hos hinanden en Gang maanedlig og kunde tage deres Familie med, dog uden at denne overværede Forhandlingerne.

Det paalaa den Præst, i hvis Hus Mødet holdtes, at holde en Indledningstale over et frit valgt Emne, og disse Taler var som oftest et Formanings- eller Opmuntrings-Ord til at tage deres Embedsgjerning alvorligt eller inderligt op i vor Herres Navn. Det

var i Grunden det eneste, der var fastslaaet, og som ogsaa uforandret holdt sig hele Tiden; thi rigtig nok blev det senere bestemt, at Medlemmerne skulde gennemgaa og udlægge de smaa Profeter, ligesom ogsaa, at Kierkegaard skulde holde kirkehistoriske Foredrag; men dels var dette kun periodisk, og Medlemmerne tog det som en friere Sag.

Men ellers kunde de samtale frit med hinanden om, hvad der laa dem paa Hjerte.

Og der var nok at tale om og at forhandle!

Der var saaledes Præsternes Forhold til Forsamlingsfolkene og deres ofte pietistiske Opfattelse af Kristenlivet.

Der var den grundtvigiske Oplysning om Troordet, som den Gang begyndte at komme under levende Forhandling, og som fandt Tilslutning hos de fleste Medlemmer af Konventet.

Der var Arbejdet for større kirkelig Frihed, særlig Sognebaandets Løsning.

Der var Spørgsmaalet om en ny Salmebog, der kunde afløse den evangelisk-kristelige.

Der var Præsternes Forhold til de fremkommende Sekter, særlig Mormoner og Baptister.

Der var Spørgsmaalet om, hvorledes Præsterne skulde stille sig til Regeringens Fordring om Tvangsdaab lige over for Baptisternes Børn.

Der var den ydre Missionsvirksomhed, som ligeledes i disse Aar begyndte at vinde mere almindelig Tilslutning.

Alle disse Spørgsmaal blev forhandlede grundigt og alvorligt med aabent Øje for en sund og kraftig Livsudvikling, og man tør afgjort sige, at Konventet gav vægtige Bidrag til Spørgsmaalenes rette Løsning.

Konventet stillede sig saaledes i et vedblivende venligt Forhold til Forsamlingsfolkene, men hævdede det folkeliges og menneskeligens Berettigelse og paatalte Farerne for Selvretfærdighed og Dømmesygge hos Forsamlingsfolkene, naar de lagde overdreven Vægt paa Deltagelsen i saadaane opbyggelige Sammenkomster,

hvor Sakramenterne ikke forvaltedes; det er ogsaa utvivlsomt, at Konventet havde Lykke til at afflibe mange af de skarpe Kanter hos Forsamlingsfolkene der paa Egnen og give dem et dybere Syn paa Sakramenternes Betydning.

De fleste af Konventets Medlemmer fik ligeledes under Forhandlingerne om den „grundtvigste Dplysning“ Dje for Daabspagtens Betydning som Menighedens faste Grundvold, uafhængig af Skriften, og flere af Medlemmerne blev efterhaanden varme og dygtige Ordførere for den kirkelige Anskuelse.

Konventet arbejdede i forskjellige Retninger for kirkelig Frihed.

Det kæmpede saaledes ubetinget for Religionsfrihed og indgav Andragender til Stænderne i denne Retning, som var skrevet med Dygtighed.

Ikke saa af Medlemmerne fik ogsaa under Forhandlingerne Dje for Nødvendigheden af Sognebaandets Løsning, og disse indgav ogsaa vel begrundede Forslag i denne Sag til Stænderne.

Begge Spørgsmaalene blev jo ogsaa senere lykkelig løste efter Konventets Tanker.

Selv til Udlandet naaede Konventets Arbejde for kirkelig Frihed.

Der blev nemlig fra Konventets Side indgivet et Bønnskrift til den prøjssiske Konge til Fordel for de lutheriske Præster, som ikke turde fortie deres Overbevisning om Herrens virkelige Nærværelse i Nadveren, som Regeringen fordrede, for at der kunde ske en Forening med de reformerte.

I Salmebogssagen arbejdede Konventet flittigt.

Da der i Kjøbenhavn var dannet en Komité af det kjøbenhavnske Præstekonvent for at udarbejde en ny Salmebog, foreslog nemlig J. J. Fenger, at Konventet selv skulde gjøre Udkaft til en Salmesamling og indsende denne til den kjøbenhavnske Komité. Dette Forslag blev modtaget og førte til et meget frugtbart Arbejde for flere af Konventets Medlemmer, særlig P. Fenger, Bojsen og Clausen, der forestod Samlingen af Salmerne

og forelagde Konventet disse, inden de blev indsendte til den kjøbenhavnske Komité. Disse Forarbejder er jo senere komne Menigheden til gode, særlig ved P. Fengers senere udgivne Salmesamlinger.

Lige over for Sekterne optraadte Konventet frifindet og brugte kun Ordets overbevisende Magt.

Det afværge de Iyffeligt et Forslag om fra Prædikestolen at nævne de Personer ved Navn, som gik over til Sekterne og erklære dem uden for Menighedens Samfund, ligesom Præsterne enedes om at gjøre Vejen saa let som muligt for dem, der vilde vende tilbage, og ikke fremkalde unødvendig Opsigt.

Lige saa fast viste Konventet sig i Forholdet til Regeringen og de statskirkelige Myndigheder, naar det gjaldt ikke at handle imod sin Samvittighed.

I flere Sogne fandt Baptisterne Indgang, og Regeringen fordrøede nu, at Baptisternes Børn med Magt skulde døbes. — Dette nægte de Konventets Medlemmer bestemt, da de ansaa det for urigtigt og stridende mod deres Samvittighed at døbe noget Barn mod dets Forældres Vilje.

De tre Præster, som blev satte paa denne Prøve, var P. Kierkegaard, Clausen og Rothe, men de nægte de det alle og havde fuld Tilslutning fra det samlede Konvent.

De vendte sig til Kongen for at fritages for denne Evangsdaab; men han henviste dem til Biskop Münster, som fastholdt Fordringen og truede dem med Afskedigelse fra Embederne. Clausen var efter en saadan Samtale med Biskoppen saa oprørt, at han gik bort i en saadan Bevægelse, at han først, da han kom ud paa Gaden, opdagede, at han var barhovedet.

Sos Kierkegaard skulde der, da denne Sag endnu stod uafgjort, være Bispevisitats, og Biskop Münster havde givet Politimesteren i Sorø Ordre til at bringe Baptisternes udøbte Børn til Pedersborg, hvor Kierkegaard var Præst, paa den Dag, da Visitatsen skulde foregaa, da han vilde fremtvinge Daabshandlingerne denne Dag.

Kirken var overfyldt, og de fleste kunde slet ikke komme ind, men stod i store Stæder uden for; Konventet var mødt saa godt som fuldtalligt og indtog sammen med Kierkegaard en afgjort afvisende Holdning. Biskoppen opgav Evangsdaaben, og Præsterne blev i deres Embeder.

Denne faste Holdning virkede maaste mere end de Skrifter og Udtalelser i de offentlige Blade, som de fremkom med, til at fremkalde en almindelig Følelse i Folket af Religionsfrihedens Nødvendighed.

For den ydre Mission var Konventet ogsaa virksomt.

Flere af dens Medlemmer sad til forskjellig Tid i Bestyrelsen for „den ydre Missionsforening“, og alt, hvad der foregik paa den Del af Missionsmarken, som Foreningen virkede paa, blev ført frem ved Konventerne, ligesom Missionsselever oftere gjæstede disse og fik Opmuntring til deres fremtidige Gjerning.

Og foruden disse større Spørgsmaal, som bestjæftigede Konventet, var der alle de aandelige Erfaringer, Medlemmerne gjorde under deres Embedsgjerning, og som de kunde tale om med en sjælden Næbenhed og Fortrolighed, fordi de følte sig i Vennevold.

Kønnes Deltagelse i dette Konvent kan næppe kaldes af større Betydning med Hensyn til de større Spørgsmaals Forhandling og Løsning med Undtagelse af ét, og det var Præsternes Forhold til Forsamlingsfolkene, hvorimod han vistnok ikke bragte saa lidt frem ved Konventerne med Hensyn til Embedsgjerningen og særlig aandelige Erfaringer ved Omgangen med de troende Forsamlingsfolk.

I Begyndelsen var saa godt som alle Medlemmerne af Konventet med til at holde Forsamlinger og glædede sig ved den stærke gudelige Bækkelse, som gik hen over Egnen. Peter Fenger var vel den, som mest fra første Færd saa noget afventende og næsten mistænkeligt paa Bevægelsen. Bojsen, Clausen og til Dels Hahn, Kønnes nærmeste Naboer, tillige med Mau gav sig der imod umiddelbart hen til Røret i den første Tid og var

ivrige til selv at holde Forsamlinger og deltage i dem, som Lægprædikanterne ledede.

Dette forandredes imidlertid efterhaanden. Grundtvig rettede et skarpt Angreb paa Forsamlingsfolkene, som han endog kaldte en Bøld paa Kirkelegemet, for saa vidt der blev tillagt Forsamlingerne et større kristeligt og kirkeligt Værd, end de kunde gjøre Fordring paa. Han advarede bestemt mod at holde Møder, hvor man ikke kunde tale jævnt og sundt om folkelige og menneskelige Sager ved Siden af at søre kristelig Tale.

Da en troende Lægmand og Prædikant, Peder Larsen Stræppenborg, gjæstede Bojsen, og ingen af dem kunde forstaa Grundtvigs Angreb, blev de enige om at rejse ind til ham for at tale med ham om Sagen.

Denne Samtale blev for Bojsens Vedkommende afgjørende, og han forandrede sine Forsamlinger til folkelige Møder.

Hertil kom, at de skjæve Sider ved Forsamlingsfolkene traadte bestandig tydeligere frem, og navnlig fik Mormonerne og Baptisterne deres Høst mellem dem.

Det kunde nu let være kommet til et fuldstændigt Brud mellem de fleste af Konventets Medlemmer og Forsamlingsfolkene.

At dette Brud næsten ganske blev undgaaet og i al Fald ikke blev større, end at Tillidsforholdet fra Forsamlingsfolkernes Side væsentligt blev bevaret til Konventets Præster, skyldes for en stor Del Kønne.

Han var selv Opvækkelses-Prædikant af Natur og Overbevisning, han havde levende Trang til at omgaa troende Mennesker og var jævn nok til at kunne omgaa jævne Folk.

Han var derfor naturligt knyttet til Forsamlingsfolkene og bevarede uforandret denne Kjærlighed til dem; han fremdrog derfor tidlig og sildig i Konventerne de lyse Sider ved Forsamlingerne, forsvarede Lægprædikanternes Betydning og paaviste navnlig med Styrke og med megen Ret, at der i Forsamlingerne var givet Præsterne en Lejlighed til at faa Folk i Tale og lede dem i et sundt Spor.

Han naaede virkelig herved, at Forbindelsen blev holdt vedlige til Gavn for begge Parter og vist nok ikke mindst for Lægprædikanterne og Forsamlingsfolkene.

Han optraadte for øvrigt selvstændigt i Konventet og førte ikke lidt af Lægprædikanteren med sig.

Sine Indledningstaler knyttede han saaledes ofte til et Vers af Brorsons Salmer. Han opfordrede indtrængende Præsterne til at tale med alle deres Sognefolk om deres Salighedsraag og forelægge dem Valget mellem Liv og Død, Frelse og Fortabelse. Han bekæmper uforbeholdent den kirkelige Anskuelse, angriber Bojsen, fordi han holder historiske Foredrag og benægter Læren om Omvendelse efter Døden, knyttet til Kristi Redfart til de dødes Rige.

Ellers betegnes Konventerne i Høve Præstegaard af J. F. Fenger oftest som hyggelige.

Var Rønnes Indflydelse paa Konventet end af mindre Betydning, saa har dette til Gjengæld øvet en saa meget større Indflydelse paa ham.

Det ombannede ham ikke!

Han var ikke anlagt for Omslag, men for en rolig Udvikling af hans naturlige Gaver.

Men det fremmede hans egen Livsudvikling, aabnede hans Øje i mange Retninger, gav ham Stød til ny og rigere Virksomhed, og — frem for alt — det gjorde ham rigere paa Kjærlighed, gjorde ham for en stor Del til den fredelige og fordragelige Mand, der dømte mildt om andre Retninger og kunde vente noget godt af kristne Mennesker med forskellige Anskuelser, naar de vedkjendte sig „Troen, virksom i Kjærlighed“.

Fra 1834—54 var han virksomt Medlem af Konventet, og det var, saa længe det bestod; af og til var han hindret i at deltage ved Rejser for den ydre og indre Mission og nogle Maaneder ved en Sygdom; men hans Deltagelse var hjertelig og rummer en væsentlig Side af hans aandelige Liv og Udvikling og modnede ham til at blive Formand i „den indre Mission“.

Formand for den indre Mission fra 17. Septbr. 1858—1881.

Smidlertid krævede den gudelige Vækkelse, der — som vi har hørt — havde udbredt sig over Landet fra Fyn og Jylland til Sjælland, en Organisation.

Naar man skal have en uhildet Dom om denne gudelige Vækkelses Betydning for det kristelige Livs Udvikling, da maa man først og fremmest sætte sig ind i den aandelige Død, som raadede næsten overalt i Statskirken i Begyndelsen af dette Aarhundrede.

Det var ikke uden Grund, at Grundtvig i sin Dimisprædiken havde spurgt: „Hvorfor er Herrens Ord forsvundet fra Herrens Hus?“

Der lød den mest forvirrende Tale i Kirkerne, hvor Præsterne vævede deres Badmel om Dyd og gode Gjæringer, naar de ikke holdt sig til Agerbruget og Nødvendigheden af Kartoflernes Indførelse og bedste Dyrkningsmaade.

Der var kun meget liden Trøst at finde for sorgfulde Hjerter, endnu mindre Tale om noget klart Svar paa Samvittigheds-spørgsmaal og allermindst nogen Glæde i Samfundsliv og fælles Arbejde paa Troens Grund.

At der hist og her fandtes en alvorlig, kristelig Præst, der arbejdede i Lighed med Sognepræsten i Lyngby, er sandt nok; men det var saa sjældne Fugle i den Tid, at man med god Grund kan anvende Ordet: „En Svale gjør ingen Sommer“.

Nej — der trængtes til et vækkende Ord, og naar Præsterne tav, maatte Lægfolk lukke Munden op, saa godt de kunde, og vi skylder de Mænd en stor Tak, der selv grebne af Guds Kjærlighed aflagde et Vidnesbyrd, hvor de kunde bedst, i Huse og Hjem, paa Mark og i Skov, om den Gud Faders Kjærlighed, der hengav sin enbaarne Søn, for at enhver, som tror paa ham, ikke skal fortabes, men have det evige Liv.

Dette Vidnesbyrd vakte Opmærksomhed og kaldte Folk sammen for at høre om Guds Raade mod Syndere.

I de gudelige Forsamlinger fandt Hjerterne Trøst, Svar paa deres Samvittigheds-spørgsmaal og et beghyndende varmt Samfundsliv.

I disse gudelige Forsamlinger deltog Rønne fra Begyndelsen i sine Sogne Høve og Flakkebjerg, og det varede ikke længe, inden han ogsaa kom til at deltage i Forsamlinger, som holdtes i Nabosognene og i andre Egne paa Sjælland, ligesom han ogsaa foretog Rejser til Smaaøerne, Langeland, Lolland og Falster, i For- ening med Præster og Vægfolk for at holde opbyggelige Sammenkomster.

Herved blev han kjendt med „de opvakte“, eller som de ogsaa kaldtes „de hellige“, i videre Kredse og knyttede mange venlige Forbindelser.

I sine Optegnelser udtaler han sig paa følgende Maade om de gudelige Forsamlinger i deres Begyndelse, som han kjendte dem, da han deltog i dem: „De troende holdt sig jo sammen i Apostlenes Dage og skulde holde sig sammen. Det selvsamme tilsigtede de troende i vore Dage. Massen af Folket var vantro og en stor Del Spottere; til disse kunde „de opvakte“ ikke slutte sig, men maatte søge sammen. Hensigten med Sammenkomsterne maatte være at opbygges i Troen og befæstes i Kjærligheden ved Samtale, fælles Bøn og Overvejelse af Guds Ord.

Oftte maatte de samles uden at have nogen Præst med; thi det var knapt med troende Præster paa den Tid, og selv nogle af disse saa stjævt til det vaagnende Trosliv, i Stedet for at komme det i Møde og lede det. Derfor maatte oftest en Vægmand, som havde de troendes Tillid og Mandens Gaver dertil, lede Forsamlingen.

Der blev da gjerne sunget af Brorsøns Salmer, bedet og læst en Prædiken af ældre, gode Postiller, oftest af Luther, aflagt et troende Vidnesbyrd og sluttet med Bøn og broderlig indbyrdes Formaning. Hvor Præsterne var glade ved det vakte Trosliv, følte de sig

naturlig dragne til disse Fællesmøder, „Forsamlingerne“, og blev disses jævnlige og kjære Ledere.

I Sydhjælland maa jeg saaledes nævne Præsterne Bojsen i Skjorpinge, Clausen i Gimlinge, Mau i Haarålev og Willemoes i Herfølge, ligesom P. Fenger i Slotsbjergby og F. Fenger i Lynge holdt særskilte Møder med de hellige.

De gudelige Forsamlinger var efter mit lange og nøje Kjendskab til dem til stor Velsignelse.

De var til Bistyrkelse for Troen og til Oplivelse af Kjærligheden, Broderbaandet knyttedes fastere, og Lovsangen fornøvede sig til Herrens Ære. Tilmed var de et lille Lys i Bantroens mørke Tid og et Mærkested, hvorhen mangen Sjæl søgte, naar Trangen til at finde Sandheden i kristelig Forstand gjorde sig gjældende. Man kan med god Grund sige, at „Forsamlingsfolket“ den Gang væsentlig udgjorde den kjendelige Menighed paa Landet, og at det er fra dette Folk, at den Hovedstrøm er udgaaet, som nu fortsættes i de forskjellige kirkelige Livsretninger.“

Forsamlingerne i Skjorpinge stildres ogsaa paa lignende Maade i „F. Bojsens Liv og Levnet“:

„Møderne aabnedes med en Bøn, i Reglen af den gamle Lægprædikanter Niels Hieronimus; saa sang man af Brorsons Salmer; blandt dem, der oftest benyttedes, kan nævnes: „Den store, hvide Flok vi se“, „Did op, mit svage Sind, hvor man Sejerskranse binder“, „Lammet, kun Lammet“, „Hvor er det sødt at lande“ og til sidst „Saa vil vi nu sige hverandre Farvel“. Denne Salme stammer fra Resten fra Forsamlingsfolkene; den skal paa denne Tid være forfattet af en troende Kvinde paa Langeland ved Navn Martha; hun elskede en fattig Karl ved Navn Claus Clausen, og han hende, men hun maatte ikke faa ham paa Grund af hans Fattigdom; han blev da Lægprædikanter og berejste baade Danmark og Norge; paa Grund af sin store Beltalenhed blev han i Norge udkaaret til amerikansk Missionær; men inden Afreisen kom han først til Danmark, ægte

Martha og flyttede nu til Illinois, hvor han senere er blevet Biskop og en meget anset Mand.

Saa talte en af de fremmede Præster eller Lægprædikanter, saa vidt saadanne var til Stede — tilsidst Bojsen. En tilstedeværende skriver herom: „Han talte saa velsignet, at man maatte undre sig, hvis der var nogen, han ikke rev med sig; det strømmede fra hans inderste Hjerte, og det glødede af Kjærlighed baade til Menneſter og vor Herre; ikke ſjældent faldt hele Forsamlingen paa Knæ, ſnart i Bøn om Forlæbſe, ſnart i Glæde over Guds Naade imod os. Saa iſtenmedes en begejſtret Lovſang, og naar der da ſluttedes med „Amen ſiger nu tilſammen“, ſaa følte man ſig ſaa forunderlig glad og opbygget, hvor elendig man ellers kunde være. — Undertiden talte Rasmus Otteſen; det var i høj Grad ſlydende og med megen Begavelse, men hans Taler var mere oplhſende end opbyggelige; naar han talte, glemte han i den Grad ſig ſelv, at Side- manden kunde aſtørre hans Anſigt, uden at han derfor ſtandsede ſin Tales Strøm; men han kunde bedre begrænſe ſig end Rasmus Sørenſen, hvis ſtørſte Fejl var, at han aldrig kunde blive færdig; en enkelt Gang hændte det i Skjerpinge, at Sørenſen talte ſaa længe, at en efter en af Tilhørerne forlod Stuen. Da denne næſten var tom, flyttede Sørenſen ud i Forſtuen og fortsatte der ufortrødent.

Blandt Tilhørerne fandtes Folk fra Afſtande paa 4—5 Mil; det var, ſom Iveren efter at høre noget godt gav Fødderne Vinger. De kom ogſaa fra Bjerne, Slagelſe, Korsør og Skjelſtør en hel Skare — kaldet „Lauget“ — med den ſenere Folkethingsmand, den be- kjendte Maler P. C. Olſen ſom Fører. Endelig maa ikke glemmes Inſtitutbeſtyrer Møller paa Flakkebjerg og den gamle Stolelærer Helleſen, Egnens Digter. Efter Møderne blev de ſjærntboende al Tid beværtede i Præſte- gaarden.“

Man faar baade ved diſſe Skildringer og ad mange andre Veje det beſtemte Indtryk ikke blot af de gudelige Forsamlings Nødvendighed, for at der i det hele kunde

lyde et kristeligt Bidnesbyrd, men tillige deres Evne til at kunne bryde Standsforskjel og Sognegrænser, saa at Præster og Lægsfolk, rige og fattige, Folk fra By og Land kunde samles i vor Herres Jesu Kristi Navn for at opbygges i kjærligt Fællesskab, saa at der igjennem „Forsamlingsfolket“ skabtes flere Grundbetingelser for en fri Menigheds Dannelse og Udvikling. — Det gjaldt nu om, hvorledes hele denne gudelige Bættelse, der for øvrigt havde en temmelig forskjellig Karakter i Landets forskjellige Egne, blev ledet.

Den kunde udvikle sig til Sværmeri og Sektvæsen, og denne Fare truede en Tidlang stærkt, og ikke saa faa faldt virkelig ogsaa i Baptisternes og Mormonernes Hænder.

Den kunde ogsaa ledes til at faa et klarere Blik for og dybere Tilnærmelse af de Statte, som fandtes i den hellige, almindelige Kirke, i Herrens Ord og Sakramenter, og efterhaanden lære at samles herom i Frihed, uden Persons Anseelse, og i kjærligt Fællesskab udfolde Menighedens Kræfter paa almen kirkelig og menneskelig Grund til Gavn for det danske Folk. Dette blev Grundtvigs og hans Benneres og Disciples Opgave lige over for denne gudelige Bættelse og Forsamlingsfolket.

Men den kunde ogsaa ledes til nærmest at finde sit Tilhold i den evangelisk-lutheriske Kirkeafdeling, som den havde udviklet sig med Hovedvægten lagt paa den hellige Skrift og Ordets troende Forkyndelse, og som en levende Strøm gaa igjennem den danske Statskirke og paa mange Maader frugtbargjøre Kræfterne i denne i afgjort religiøs Retning. Dette blev særlig C. F. Rønnes Arbejde og Fortjeneste, at han gav det første og afgjørende Stød i denne Retning.

Denne Gjerning laa ubetinget nærmest for Haanden, havde de gunstigste Betingelser for at kunne lykkes og havde da ogsaa lige indtil Rønnes Død en stadig Vækst og Fremgang, ligesom den vistnok endnu har en frugtbar Fremtid for sig.

„Forsamlingsfolket“, som i Begyndelsen stod uklart

over for sine egne Kræfter og deres Anvendelse, trængte da først og fremmest til en Organisation.

Der blev nu dannet en saakaldt „Indre Missionsforening“. — Dette gif saaledes til.

Den 17. September 1853 holdtes hos Boelsmand Peder Clausen i Ordrup ved Ringsted et Møde, der var indvarslet med det Formaal at danne en saadan Forening. — Der var kun mødt Lægfolk, og blandt disse førte Gaardmand Peder Pedersen fra Uggerløse-Nyrup, Gartner Niels Johansen fra Kirkeværløse, Gaardmand Lars Møller fra Skjorpinge, Gaardstyrer Jens Korneliusen fra Sneslev og Slagtermester Jørgen Pedersen fra Kirkeværløse Ordet for Sagen.

Skjønt Mødet kun var lille, blev en „Indre Missionsforening“ dog stiftet samme Dag, og det blev besluttet fra Begyndelsen af 1854 at udgive et Blad, som skulde kaldes „Den indre Missions-tidende“, ligesom ogsaa samme Dag Jens Larsen blev kaldet til at være den første af denne Missionsforening udsendte Missionær. — Grundlaget for denne indre Missionsforening var følgende:

„1. Den indre Mission er grundlagt paa den hellige, almindelige Kirkes Daabspagt og Trosbekjendelse.

2. Den har til Formaal at vække Liv hos dem, som sover i Synden, modarbejde Partiers Opkomst og om muligt føre de forvildede tilbage til Faderhuset, hvor fra de ere udgaede, og

3. vil vedblive at virke til dette Formaal, især ved at fremhjelpe og understøtte de Brødre, som paa Kirkens Trosgrund med godt Lov i den kristne Menighed og uden Brud paa Kirkens Embede gaar ud for at aflægge Vidnesbyrd om Kristus og kalde Folket her hjemme til levende Samfund med Herren og hans Menighed.

4. Foreningen vil ved Guds Naade kun bestaa af Medlemmer, der bygger deres Tro paa den hellige Kirkes Grundvold, som er Klippen, Kristus.

5. Foreningens Medlemmer giver fri, halvaarlige

Bidrag, som betales til Formanden eller et af Bestyrelsesmedlemmerne."

Til Formand for Foreningen valgtes Gaardmand Peder Pedersen af Uggerløse-Nyrup. De øvrige Bestyrelsesmedlemmer vare spredte i forskjellige Egne af Sjælland, men de fleste fandtes paa Holsteinborg Gods. — Til Redaktør af Bladet valgtes senere af Formanden og Missionær Jens Larsen en Lægmand Peder Sørensen fra Ordrup. Det udkom som Maanedssblad og blev trykt i Ringsted. — Saaledes ser den lille og tarvelige Begyndelse ud til det omfattende Arbejde, som senere er kommet i Gang ved den indre Missions Hjælp

Det var Lægfolk, som havde begyndt at tale i de gudelige Forsamlinger, og det var udelukkende Lægfolk, som havde stiftet den „Indre Missionsforening“, sad i Bestyrelsen og udgav Bladet. — Men inden endnu Maret 1853 var udløbet, havde Rønne skrevet til Missionær Jens Larsen, at han længe havde ønsket, at der skulde komme en ordnet indre Missionsgjerning i Gang, men at han havde ventet, at denne Sag skulde have været sat i Bevægelse af Lærerstanden i den danske Statskirke. Dog vilde han nu ikke holde sig tilbage, da Lægfolket havde faaet Syn for denne Sag og dannet en Forening til at virke for dens Fremme, men han vilde selv deltage deri, virke for Sagen efter bedste Evne og særlig befale den i Guds Haand, i det sikre Haab, at han vilde velsigne Gjeringen.

Dette fik han ogsaa Lejlighed til offentlig at udtale ved en Forsamling paa Holsteinsminde samme Aar.

Det blev da bestemt at holde et større Møde den 16. Marts 1854 paa Holsteinsminde, hvortil Lægfolk og Præster fra en videre Omkreds skulde indbydes, og dette Møde, hvortil der kom Lægfolk fra Landets forskjellige Egne, aabnede Rønne med en varm Forbøn for Sagen og en hjertelig Tale, hvori han opfordrede til at støtte Sagen. Der var ogsaa mødt to andre Præster til dette Møde, nemlig Magister, Provst Lindberg fra Falster og Kapellan Krug fra Hersfølge, som begge stillede sig velvillig.

Allerede paa dette Møde udspandt der sig en Forhandling om det ønskelige i, at Missionær Jens Larsen, som i Modsatning til de andre Lægprædikanter, der kun talte ved Lejlighed, udelukkende skulde ofre sig til Ordets Forkyndelse, kunde blive ordineret, hvilket tilraadedes stærkt af Kapellan Krag, medens de andre Ordførere forholdt sig noget forskjelligt til Sagen. — Gaardmand Lars Møller fandt det unødvendigt, den blinde Jens Dyrholm fra Forlev fandt det ønskeligt, Magister Lindberg paaviste, at det ikke var til at opnaa, da Regeringen sikkert vilde svare: „Det ansøgte kan ikke bevilges“, og der vilde næppe findes 3 Præster, som for denne Sags Skyld vilde udtræde af Statskirken, hvilket vilde være nødvendigt, hvis en almindelig Ordination skulde foretages.

Rønne tog allerede den Gang bestemt Afstand fra at drage den indre Missions Sag ind i et kirke-politisk Spor, hvad han senere ofte fik Lejlighed til at advare imod, ligesom det sikkert netop var denne hans Stilling, der bevirkede, at han senere blev Formand og stiftede en ny Forening, som kaldtes „Kirkelig Forening for den indre Missions Fremme“, hvilket rigtignok i mine Tanker var et uheldigt Navn, da den langt snarere maatte have valgt Tillægsordet „statskirkelig“ i Stedet for „kirkelig“, naar den skulde udtrykke sit Stæde.

Foramlingsfolket stod, som tidligere sagt, uklart med Hensyn til sine egne Kræfter og hvorledes de bedst skulde tages i Brug, og Bestyrelsen for den indre Missionsforening gik det ikke bedre, saa det var i lang Tid et aabent Spørgsmaal, om der nærmest skulde arbejdes for Menighedens Frigjørelse af Staten, hvad enten dette nu kunde ske inden for Statskirken eller ved en Udtrædelse, eller om der kun skulde arbejdes for en religiøs Bættelse og indordne denne under de statskirkelige Former. — Dette kommer tydelig frem, naar man med Opmærksomhed læser de første Aargange af „Den indre Missionstidende“, hvor disse to Retninger stærkt brydes.

Man finder i disse første Aargange langt fra det samme Stof som i den nuværende „Indre Missions-

tidende", skjønt der ganske vist findes meget, der ligner godt nok. — Man læser saaledes i „Den indre Missionstidende“ Juni 1854 følgende „Bekjendtgjørelse“, der afviger ikke saa lidt fra Bekjendtgjørelser i den nuværende „Indre Missionstidende“:

„Tirsdagen den 13. Juni Kl. 1 afholder Foreningen i Sorø Amt for kirkelig Frihed Møde paa Gaarden Holsteinsminde i Førslev Sogn mellem Ræstved og Slagelse.“

Og hertil føjes bl. a. i Anbefalingen af dette Møde følgende kraftige Udtalelser:

„Foreningens Formaal er at virke for en offentlig Udtalelse fra Folket, for at bidrage, hvad vi kan, til en saa fri Ordning af Folketirkens Anliggender, at levende Kristendom kan trives, modnes og frugte der inde. Endvidere at virke til Oplysning om, at i Troens og vor Saligheds Sag er Frihed ikke blot, hvad der tjener os alle bedst, men er en saa klar Betingelse for Ærlighed og Sanddrubed i vore højeste og helligste Anliggender, at alle sandhedskjærlige Mennesker baade maa indrømme og kræve den.

„Herrens Kirke og Menighed kan kun bestaa af frivillige, som efter hans Anvisning slutter sig sammen og udgjør det Samfund, som han vil være i og skjænke Kraft ved sin Aand til Stordaad paa Jorden. Men for denne Frivillighed er det til Hinder, at Folkene, Maaerne, har faaet Kristelighedens Bræg uden at være gennemtrængte af Kristendommens Surdej. Saaledes skriver Pastor F. Fenger i „Dansk Kirketidende“ Nr. 383: „Hvorledes skal vi nu kunne vente en kirkelig Fremvæxt i en saadan Forbindelse? Hvorledes passer nu Kirkens historiske Fremstilling og Lære i den hellige Skrift? Det passer ikke bedre end det femte Hjul til Vognen, for en saa broget Brimmel af Anstuelser inden for Folketirken. Hvor længe vil man da vedblive paa Sandhedens Beføstning at holde paa Skindet? Hvor længe vil man holde paa aabenbar

bevislig Selvmodsigelse? Hvor længe vil man give Guds Kirke og alle dem, som i Sandhed tror dens Lære, til Pris for Haan og Foragt?

„Danste Mænd! Lad os tale nu, for nu er der Tid — denne Djenforblændelse kan umulig holde sig. — Naar Sandhed og Løgn mødes paa aaben Markt, saa maa Sandheden sejre; vi maa have Mod til at se Tingene, som de er, og udtale os derom. Da vil det vise sig, at her i vort kjære Fædreland er ikke saa faa, som vil holde paa Sandhed og Ærlighed, baade af lærde og læge, og da vil Guds Kirke her i vort Fædreland komme til at staa som en kraftig Stamme med friske Stud og som en frugtbar Moder, hvis Børneflokk vil tiltage og vokse en guddommelig Vækst, til Guds Ære, Børnenes Gavn, Glæde og Betsignelse og vort kjære Fædreland til Lykke og Berømmelse.

Da ogsaa os med Vinen sød
du himmelfø vil beruse,
og Ordet skal som Blus fra Blod
forgylde Herrens Huse.

(Grundtvig).“

Man ser, at Grundtvigs og hans Disciples Tanker og Ord havde fundet ganske god Vej til Forsamlingsfolket og „Den indre Missions Tidende“.

Dette er nemlig ikke en enestaaende Udtalelse, men kun en Prøve paa mange lignende, og det kunde en Tid lang se ud, som om denne Retning skulde faa afgjørende Indflydelse paa „Den indre Missionsforening“.

Der kommer en hel Række Artikler i „Den indre Missions Tidende“, hvis Forfattere beraaber sig paa og anfører Grundtvig, Bekkels i Norge, Birkebal og andre Grundtvigs Disciple, og den røde Traad, som binder Forfattere, Artikler og Citater sammen, er — Tanken paa og Arbejdet for Menighedens Frigjørelse.

Dette vækker naturligvis ogsaa Modsigelse fra andre Sider inden for Missionsforeningen, og Redaktøren Peder Sørensen bliver betænkelig ved de mange Stridsartikler i Bladet og ønsker at indskrænke deres Antal og helst lukke helt for dem.

Dette lader sig dog ikke gjøre, da det kirkepolitiske Spørgsmaal om Jens Larsens Ordination har trængt sig frem i Forgrunden og kræver praktisk Løsning. Ved et Møde i Kjøbenhavn har Sagen været til fornyet Behandling i Begyndelsen af 1855 og fundet en langt stærkere og mere almindelig Tilslutning end ved det første Møde paa Holsteinsminde.

Stridsartiklerne bliver derfor stadig skarper og Missionsforeningens Medlemmer deles i to Lejre, hvoraf den ene løfter Banneret: „Kirkenes Frihed“, den anden „gudelige Forsamlinger“, og i snævrere Forstand stiller Løsenet: „For“ eller „Imod“ „Jens Larsens Ordination“. Ogsaa inden for Bestyrelsen staar den samme Kamp.

Missionær Jens Larsen er selv meget ivrig for sin Ordination og støttes særlig af Foreningens Formand Peder Pedersen og sin tidligere Meningsfælle, den blinde Jens Dyrholm. Redaktør Peder Sørensen fraraader stærkt Ordinationen og faar ogsaa andre af Bestyrelsens Medlemmer til at udtale sig derimod, saaledes Jens Korneliusen af Skovgaard ved Holsteinsminde.

Da Striden var skarpest, udtalte Rønne sig, og da denne Udtalelse var et Slags Program, hvorom efterhaanden den Del af Forsamlingsfolket sluttede sig, som ikke havde Sans for de kirkepolitiske Spørgsmaal, men ønskede Kræfterne brugte til Opvækkelsesprædiken, og da denne Udtalelse saaledes gav det afgjørende Stød baade til, at han blev kaldet til Formand paa et lidt senere Tidspunkt, og at den „indre Mission“ efterhaanden brød med de grundtvigiske Elementer inden for Foreningen, skal jeg anføre enkelte Hovedpunkter af denne Udtalelse:

„Der har allerede givet sig forskellige Meninger til Kjende om, hvorvidt det var ønskeligt, at de Mænd, som udgaar til vort Lands forskjellige Egne, for at vække de slumrende og drage dem tilbage til det levende Kirkesamfund med Herren, skulde have en kirkelig Be-

stikkelse ikke blot dertil, men ogsaa overhovedet til at forvalte Kirkens Raademidler.

Sagen er imidlertid af saa stor Bigtighed, at den vel bør modent overvejes og ingen Beslutning tages, før en klar Overbevisning er kommet frem, og jeg tillader mig derfor at udtale mig med nogle Ord herom.

Jeg tror at kunne gjøre det med saa meget mindre Frygt for at blive ensidig i min Betragtning, som jeg paa den ene Side selv er beklædt med denne kirkelige Bestikkelse og tilfulde ærer sammes Betydning for Guds Menighed, og paa den anden Side deler Sag med den indre Missions oprigtige Venner.

Jeg erkjender nemlig med Hensyn til Missionen, at som den kirkelige Tilstand nu er, og saa længe der ikke bruges en anden Fremgangsmaade ved at meddele den kirkelige Bestikkelse, Ordinationen; saa længe Biskopperne, bundne af Staten, besidder med væsentlig Hensyn til det ydre Kald og uden nøjeste og alvorligste Prøvelse af det indre; saa længe Præsteembedet paa denne Raade ofte er udsat for at komme i deres Hænder, som selv ingen levende Erfaring har af, hvad det er — som en fattig Synder — at være gjort rig ved Jesu Raade, saa de derfor ogsaa er udfikede til at prædike om Synd og Raade af Hjertet og udnyttede til at mætte de naadehungrige Sjæle: saa længe er det aabenbart nødvendigt, at der paa anden Raade virkes til, at levende, troende Prædikanter kan komme, saa vidt som det er muligt, til ethvert Sted, hvor Folket vil høre Raadens Ord, og at indre Missionærer understøttes til denne Gjerning, som uafviselig er Herrens. — — —

Med udelte Glæde har jeg saaledes hilset det Værk, hvis Nødvendighed alt længe har foresvævet mig, at Kirkens levende Lemmer forenede sig til at understøtte Lægmand, der staar paa Kristentroens rene Grund og har baade Kald og Gaver til at udgaa med det gode Budskab.

Naar jeg saaledes har udtalt mig om den indre Mission, — — saa kan jeg friere udtale mig om Jens Larsens Ordination.

Jeg siger frit ud, at for Tiden tør jeg ikke tilraade denne.

Allerede det, at der ingen Enighed er om denne Sag mellem de levende kristne, maa gjøre hver af os betænkkelig derved. Thi det er bitterligt nok, at den er fraraadet ikke mindre af erfarne og prøvede Lægsfolk, ogsaa af dem, der i mange Aar har arbejdet i Evangeliets nidkjære Forkyndelse, end af flere kjære Brødre af Lærerstanden, som har Kjærlighed til Herren og hans Folk. Og vi skal vel vogte os for at adskille, hvad Herren vil have samlet, eller for at kaste et Tvistens Uble ind imellem enfoldige kristne, hvor vi ingen fuld Visshed har for, at det er aldeles nødvendigt. Og dette kan jeg for min Del ikke se.

Vel er det saa, som alt er indrømmet, at det er ikke i sin Orden med Beskikkelsen, som den nu finder Sted. Men et stort Spørgsmaal er det, om det vilde være bedre i sin Orden, naar Beskikkelsen til fuld Embedsgjerning blev meddelt en enkelt omrejsende Missionær.

For mig staar det saaledes, at saa længe det ikke er kommet til Klarhed for de troendes Mængde i Landet, at nu maa Kirke og Stat stilles ad, nu er Røden paa den ene Side og Kjærligheden til Herren og indbyrdes mellem de troende paa den anden Side saa stærk, at der er Tegn, Bink fra Herren om, at Guds Folk maa bøje sig under Korset, og de troende Lærere med det troende Folk selv ordne Huset efter Herrens Anvisning, ogsaa den Sag med Beskikkelsen til Lærereembedet: Saa længe er Sagen forhastet med den enkelte Missionærs Ordination.

Nødvendigheden af en Missionærs Ordination synes heller ikke at være indlysende, ja ikke en Gang Nyttens eller Hensigtsmæssigheden heraf. Thi naar det erkendes bevist af Guds Ord, at „alle kan profetere“, at Missionæren uden Embedsbeskikkelse kan udlægge Guds Ord til Velsignelse, at han som kristen skal vidne, og det af hele Kirkens Historie er godtgjort, at ogsaa Lægsfolks Prædiken har baaret Frugt for Herren,

hvor den er fket i hans Land, hvorfor behøves da Ordinationen til at vidne?

Og hvad Sakramenternes Uddelelse ved Missionæren angaar, da tror jeg, at det er klart for alle, at hver Mand kan, især nu, da man frit kan vende sig til hvilken Præst, man vil, faa den rettelig meddelt — —
— Skulde derimod den enkelte Missionærs Ordination lede til, at han bosatte sig og blev de troendes Præst et eller andet Sted i Landet, saa var jo hans egentlige Missionsgjerning standset med det samme, hvilket vist nok hverken han eller Foreningen kunde ønske.

Kjære Brødre! Jeg har talt frit om denne Sag. Gud er mit Vidne, at jeg gjerne vil fremme hans Rige og arbejde dertil efter Evne. Men jeg ser ikke, at Ordinationen af Missionæren giver den Frugt, nogle har tænkt sig, man frygter tvært imod for, at det vil adspilte og lamme de nu forenede Præster "

Fra dette Øjeblik, at Rønne havde udtalt sig saaledes i "Indre Missions-tidende", sluttede den største Del af Forsamlingsfolket sig til denne Opfattelse af det Arbejde, som den indre Missionsforening skulde samle sig om og sætte sine Præster ind paa.

Hvad der væsentlig fremhjælp denne Strømning, var dels, at de grundtvigiske Præster i det sydvestlige Sjælland, som havde haft den største Indflydelse paa Forsamlingsfolket, paa dette Tidspunkt enten var eller blev forflyttede her fra Egnen, hvilket saaledes gjaldt Bojsen og Brødrene Fenger, dels, at der den 27. Decbr. 1854 af ynste Lægfolk stiftedes en ny "Indre Missionsforening"ovre i Fyn, som fra første Færd fuldt stillede sig paa denne Grund. Da denne Forening skulde forme sit Program, lagde den i Modspætning til den sjællandske Bægten paa, at den hellige Skrift og ikke Daabspagten var Grundvolden for Menigheden, og tog skarp Afstand fra alle grundtvigiske Anskuelser.

Herved fik denne Strømning ogsaa stærkere Fart hos Forsamlingsfolkene paa Sjælland, og den Skilsmisse, der allerede var fuldbjrdet paa Fyn mellem kristne af den grundtvigiske og den indre Missions Ret-

ning, skulde nu ogsaa lidt langsommere fuldbyrdes paa Sjælland.

Stridsartiklerne stilnede i de nærmest følgende Aar ai, Ordinationsspørgsmaalet trængtes tilbage, og den 17de September 1858 blev paa samme Sted, hvor den første Bestyrelse var valgt, nemlig hos Boelsmand Peder Clausen i Ordrup, en ny Bestyrelse valgt, som kom til at bestaa af Rønne som Formand, Gaardmand Ole Nielsen ai Fuldbj som Næstformand, Gaardmand Hans Chr. Hansen af Pedersborg, Skrædermester Jensen i Faarevejle og Boelsmand Peder Clausen i Ordrup.

Hermed var Omslaget offentlig klargjort og den Retning, hvori den „Indre Missionsforening“ skulde virke, tydelig fastslaaet.

Da Rønne modtog Kaldelsen, udtalte han sig i en offentlig Redegjørelse i „Indre Missionsstidende“ klart om Missionsforeningens fremtidige Stilling til Ordinationsspørgsmaalet, de kirkelige Frihedsspørgsmaal, og det foreliggende Arbejde.

Han skriver saaledes:

„Den indre Missionsforening agter det kirkelige Embede og Bestikkelsen af Lærerstanden som Herrens egen Foranstaltning og apostolisk Overdragelse (Efs. 4, 11. 1. Tim. 12 Tit. 1, 5), som en Betsignelse for de hellige (Efs. 4, 12) til Kristi Legemes Opbyggelse og som et kristeligt Samfundsbaand i den samme Tro til den samme fælles Bæst i Kjærlighed. — Den vil derfor ikke nedrive og adsplitte, hvad Gud har sammenføjet, vil ikke adsprede, men samle sammen til den ene, hellige almindelige Kirke. Den giver sig heller ikke af med ny Samfunds Dannelse eller deres ydre Ordning — den har ene en Gjerning for det indre Liv i Kirken, for Tilgivelsen af Guds Naade i Kristus Jesus, vor Herre.

Saa mange, som paa denne Grund vil slutte sig til Foreningen, beder vi række os Broderhaand — — —“.

Fra dette Øjeblik skriver den indre Missions betydeligere Fremgang sig. Der blev holdt større Møder for Sagens Fremme, og ved flere større Kirkemøder,

der blev holdte i Landets forskjellige Egne, førte Rønne Sagen frem til offentlig Forhandling og sandt efterhaanden ikke saa saa velvillige Øren hos Præsterne.

Dog varede det endnu nogen Tid, inden baade de kirkepolitiske Spørgsmaal og de grundtvigiske Elementer ganske bleve holdte ude fra den indre Missionsforening og den indre Missions-tidende.

Det var saaledes en grundtvigsk Mand, Jens Dyrholm, som i et Par Aar redigerede „Indre Missions-tidende“, og han var ligeledes senere i flere Aar Foreningens Missionær, indtil han fik et bestemt Forbud mod at sælge andet end gudelige Skrifter, endstjønt han ved Optagelsen af sin Gjerning havde betinget sig at have frit Salg af Bøger. — Dette var først i Efteraaret 1866.

Der var imidlertid forinden kommen en stærkere Brydning inden for den gamle eller første „Indre Missionsforening“, fremkaldt ved Jens Larsens Optræden og særegne Opfattelse af flere Lærespørgsmaal.

Denne Brydning førte ved et Møde i Stenlille den 13de September 1861 til Foreningens Ophævelse, men samtidig til en ny Forenings Dannelse, som kaldtes „Kirkelig Forening for den indre Mission i Danmark“, og i hvilken Rønne atter blev Formand, men i Bestyrelsen indtraadte nu ved Siden af Lægfolk Præsterne Wilhelm Beck og Johannes Clausen, og det varede ikke længe, inden disse yngre og begavede Mænd paatrykte Foreningen et stærkere Præg. Rønne havde første Gang mødt Wilh. Beck paa Farten over Storebælt fra et ydre Missionsmøde i Nyborg 1858 og havde allerede den Gang henvendt sig til ham med Opfordringen om at hjælpe ham i den indre Missionsgjerning; men W. Beck havde den Gang ikke Mod til straks at slaa til, og ved at raadsføre sig med andre Præster fik han en Skildring af Rønne som en farlig Mand, der førte de unge ind paa farlige og flemme Veje. Men ved Mødet i Stenlille 1861 gik det anderledes.

Da havde W. Beck prædikeret sig varm; hans gode Ven Johannes Clausen var villig til at indtræde i

Bestyrelsen, dersom han vilde gaa med, og det gjorde Udslaget. — Der blev nu en fastere Organisation.

Der blev antaget flere fast lønnede Missionærer med en ordnet Virksomhed for enhver ijer og faste fælles Samlinger til Forhandlinger med Bestyrelsen, hvor de aflagde Regnskab for deres Virksomhed, ligesom der blev holdt flere store aarlige Missionsmøder. Ved disse holdt Rønne sig gjerne tilbage og lod de yngre Kræfter komme til at føre Ordet. Ved Forhandlingsmøderne, der ikke altid gik af uden Rivninger mellem de yngre Kræfter i Missionsgjerningen, søgte han al Tid at bilægge Stridighederne ved et mildt og kjærligt Ord, som ogsaa fandt en god Plads ved mere end en Lejlighed.

Han billigede langtira al Tid de skarpe Udtryksmaader eller de skarpe Fordømmelsesdomme, som ofte lod fra Ordførerne ved Missionsmøderne og Forsamlingerne.

De laa saa langt fra hans rolige og sindige Natur og hans milde, kjærlige Sind.

Han har vist nok ogsaa ofte, blot ved sin Nærværelse, afdæmpet de yngre Kræfters Udtalelser.

Han vedblev dog at være Formand til op i sin høje Alder, da han i 1881, 83 Aar gl., nedlagde sin Formandspost i B. Beck's Hænder efter at have haft den for ham store Glæde at se den indre Mission for hvert Aar vokse sig stærkere frem og udfolde en rig Virksomhed i mangfoldige Retninger.

Ogsaa efter hans Fratræden som Formand fulgte han den indre Missions Virksomhed med Opmærksomhed og Deltagelse, ligesom han ofte fik Besøg baade af ældre og yngre Venner, som raadførte sig med ham om deres Gjerning i den indre Missions Tjeneste. — Men under hele sin Virksomhed for den indre Mission, som han tilhørte med Liv og Sjæl, og hvis særlige Berettigelse han bestemt havde, bevarede han al Tid i sit Hjerte Deltagelse for og Anerkjendelse af andre kristelige Retninger, hvor han mødte varmt og sandt Trosliv, og særlig bevaredes hans Venstabsforhold til ældre og

ynge Kræfter af den grundtvigiske Retning uforandret til hans Død.

Naar man betænker, hvorledes den indre Mission har udbredt sig over hele Landet med en stor Skare Ordførere af Præster og Lægsfolk til Sagens Fremme, maa man nødvendig sige, at det var en særlig Lykke for Rønne at faa en saadan Sag, om ikke sat i Gang, saa dog i god Gænge og saaledes ordnet, at den kunde imødekomme en levende Trang til kristeligt Liv hos en stor Del af vort Folk.

Og naar man kommer til at se paa denne Virksomhed med et roligt og uhildet Blik, vil man sikkert finde, at den har været til stor Betsignelse for det kristelige Livs Fremvæxt i vort Folk.

Først og fremmest har „den indre Mission“ været et Gjennemgangsled for mangfoldige kristne i deres Livsudvikling.

Det er den indre Mission, de maa takke for, at de aandelige Spørgsmaal vaagnede hos dem, og at de blev førte ind i en Strøm, som efterhaanden førte dem ud af en vantro og verdslig Livsopfattelse og gav dem et personligt Hjerteforhold til en levende Gud og Frelser.

Naar man hertil søger de mange praktiske Sjærlighedsgjæringer, som den indre Mission har haft Øje for og forstaaet at støtte og ordne paa en heldig Maade, saa kan man nok stjerne, at den har haft sin frugtbare Gjærning iblandt os.

Det var den ene og den store Strøm af „Forsamlingsfolket“, som maatte ledes ad denne Vej for at faa vækket de mange slumrende i vort Folk og samlet en Skare kristne, som særlig udtrykte Bruddet med Verden i et gudeligt Liv med Kræfterne i Brug til praktiske Sjærlighedsgjæringer.

Det vil ogsaa nok vise sig, at den i det stille har lært ikke saa lidt af andre kristelige Strømninger i vort Folk, ligesom disse sikkert ogsaa har lært af den indre Mission, saa at de ikke blot har lært at anerkjende hinanden som levende Lemmer paa samme Legeme, hver med sin Gjærning, men paa mange Maader kan sam-

virke og smelte sammen, naar først den Tid er løbet ud, da der var nødvendig Brug for Adskillelsen, for at de særlige Gjæringer kunde komme til deres Ret og blive udjærte.

Kunde det ikke være et Varsel herom, at den indre Missions gamle Formand var anlagt og udviklet saaledes, at han kunde anerkjende og samvirke med andre kristelige Retninger, og at han kunde bevare dette Forhold selv i saadanne Tider, hvor Ejendommeligheden i de forskellige Retninger udprægedes skarpest?

Høve Præstegaard; Familieliv, Samsundsliv. Sidste Dage og Fordefærd.

Høve (opr. Høje) ligger paa et lavt Højdebrag i en ellers flad og stovløs Egn, hvis eneste Naturskjønhed er de frugtbare Marker. Fra Udsigtshøjen i Præstegaardshaven og særlig fra Kirkebakken er der dog en temmelig vid Udsigt, og man skimter Skovbrynet af de store Skove ved Holsteinborg.

Præstegaarden hørte til de gamle hyggelige, med smaa Vinduer, lavt til Loftet, den store Sal, som tager Husets hele Bredde, her Havestue med de to Gæsteskamre for Enden, ellers smalle Stuer, Gange, Skrinkelkroge, høje Dørruin og gjenstridige Laase.

I Gaarden store Kastanjetræer og i den prægtige Have flere anselige Trægrupper, store Græsplæner, aabne Legepladser og dertil Frugt i Overflødighed.

Her blev levet et sjældent lykkeligt Familieliv og et rigt Samsundsliv. Rønnes første Hustru, Emilie Buchter, var af Naturen livlig og meget gjæstfri. Hun kom ogsaa e terhaanden til at blive ham en trofast Medhjælp i hans Alvorsgjærning.

De havde været gift i 8 Aar, da de kom til Høve, og var altsaa endnu unge Folk; de havde Sundhed og godt Udkomme, og de fik 10 Børn, hvoraf dog 3 døde i en tidlig Alder.

I 32 Aar skulde de dele Livet med hinanden i Høve Præstegaard.

Og det var godt og fornøjeligt at komme her, hvor Alvor og Gammen kunde godt sammen, og den trak mange til sig.

Her havde Børnene, 1 Søn og 6 Døtre, deres Opvækst og Ungdomstid, og de samlede Venner og Veninder til Huse. To af Døtrene døde i en yngre Alder, men for de 4 andre gif de lykkelige Bryllupstog ud fra Høve Præstegaard. To af Konnes Brødre og 1 Søster boede tæt ved Høve, i Haarslev, Magleby og paa Appelsberg, kun i en Mils Afstand eller mindre, saa Familjegilderne kunde let blive store ved Fødselsdage og andre højtidelige Lejligheder. Saa gif det livligt til med Lege inde og ude. Det manglede heller ikke paa andre Gæster fra Omegnen og blandt disse ufravigelig Egnens Digter, gamle Skolelærer Helleesen, Per Graaspurv, som han kaldte sig selv. Han havde nemlig al Tid, naar man sad ved Bordet, „noget i Hatten“, en Sang til Fødselsdagsbarnet, de unge eller de gamle Brudepar, og da han ikke havde nogen høj Mening om sin Evne som Sangfugl, nøjedes han med Navnet af Graaspurv, den simple Husfugl. Og sikkert nok kunde Sangene ikke staa for Nutidens kritiske Blik!

Det var ofte dunkle Runer, og der var forjærdelig mange Fødder og vovede Rim; men saa frisk og hjertelig var Tonen i disse Lag, at Graaspurven uanægtet kunde kvindre sin Sang og talfes derfor med mange Haandtryk.

Men over Ungdommens livlige Færden og lystige Lege i Præstegaarden gif Synet af den ældre Præst med sit rolige Væsen og sit milde Blik som en dæmpende Alvorstone.

Snart vinkede han ad én for at hjælpe ham med at binde nogle Blomster op, snart fit han Armen ind under en anden for at saa en Samtale i Fortrolighed i en af de lukkede Gange, eller han fit en tredje ind i sit lille og affides Studereværelse eller i en rolig Krog, og saa kunde man være vis paa, at han lagde de nngge paa Sinde at holde sig nær til deres Gud og Fader,

til deres Herre og Frelser, og opdagede han nogen fremtrædende Fejl, saa lagde han ikke Fingrene imellem, men formanede paa en Gang hjertelig og alvorlig.

Efterhaanden, som han blev ældre, og hans Virksomhed fandt større Anerkjendelse, fik han en stadig voksende Indflydelse paa alle sine Søskende og den talrige Slægt, saa at han ofte blev kaldt til Raadgiver i Familieanliggender, og det kom af sig selv, at baade den ældre og yngre Del af Slægten glædede sig til at kunne gjæste Høve Præstegaard nogle Dage eller Uger og nyde godt af Livet der i Præstegaarden. Herigjennem fik Rønne en meget udbredt Brevveksling med Familien, da han med et varmt Hjerter delte alle deres Sorger og Glæder, som han kom i nærmere Berøring med.

Men endnu større Samlinger var der til Stadighed i Høve Præstegaard og særlig i Haven end de almindelige selskabelige Sammenkomster af Slægt og Venner, hvor store disse end ofte var.

Her blev nemlig holdt Forsamlinger, hvor enten den gamle Præst selv førte Ordet eller fik yngre Kræfter til at tage fat, ofte for første Gang. Disse Forsamlinger blev i mange Aar meget stærkt besøgte, og det var ikke sjældent, at der kom Folk vandrende 5 a 6 Mil fra den anden Side Næstved til disse Møder.

Ved disse Lejligheder blev der Brug for en storflaaet Gjæstfrihed, at de, som kom langvejs fra, ikke skulde fare fastende eller savne Nattelogis. Ofte kom der ogsaa Besøg af troende Præster og Vægprædikanter, og de benyttedes da til mindre, improviserede Møder.

I 1866 mistede Rønne sin første Hustru efter 40 Aars Samliv.

Men han havde den sjældne Dykke efter to Aars Liv i Enkemandstand, som meget daarligt passede for hans aabne og gjæstfri Hjem, at vinde en yngre Kvinde, Mathalie Petersens Hjerter, og han fandt i hende en trofast Hustru, som forstod at gjøre Hjemmet rigt, ikke blot for ham, men ogsaa for alle hans voksne Børn og alle de Venner, som havde faaet Gang i Huset, saa

der var maaste næppe en eneste, der mærkede noget Brud i Omgangslivet ved den yngre Husrues Indrykken.

Nu begyndte dog Svagheden at melde sig, og allerede næste Aar 1869 maatte han søge en præstelig Medhjælp, som han, morsomt nok, fandt i sin Faders første Kapellan, Hans Broge Berg, nu en gammel afgaaet Præst paa omkring 70, men frisk og rørig var han, baade i Sind og Skind.

Han fik imidlertid snart en rigtig Kapellan i en ung Kandidat Paludan, som i 5 Aar var ham en redelig og kjærlig Hjælper, og han selv kom ogsaa saa godt til Kræfter, at han baade kunde prædike og lede Forsamlingerne.

Imidlertid var Stjeldet mellem Grundtvigianerne og de indre Missionsfolk stadig blevet større der paa Egnen, og de begyndte nu at samle sig i særskilte Kredse og finde særlige Ordførere paa begge Sider. En Søn af gamle Rønne blev i disse Aar kaldet til Sønderup ved Slagelse. Han var, ligesom de andre Børn og Svigersønner i det hele, Grundtvigianer, og han blev en yndet Ordfører der paa Egnen for de grundtvigste Folk.

Ogsaa i Høve og Flakkebjerg Sogne fandtes ikke saa faa Grundtvigianere. Sønnen, Peder Rønne, kom da ofte til Høve og førte Ordet der, og hans Fader lukkede venlig Kirken op for ham. Her samledes først og fremmest alle, som havde løst Sognebaad til Peder Rønne i de flere Sogne i Omegnen, og desuden mange Tilhørere. Der blev da ved disse Møder i Kirken holdt fri Altermange, og de grundtvigste Folk kom herved i en hjerteligere og dybere Samfundsforbindelse med hinanden.

Imidlertid var disse Altermange ikke strængt lovlige, og de kirkelige Myndigheder saa skjævt til dem, hvilket dog ikke hindrede den gamle Præst i at holde sin Haand over dem, da han havde et aabent Øje for Betsignelsen i ethvert Samfundsliv paa Troens Grund. Da hans Kapellan, Paludan, imidlertid blev beordret 1875, og han søgte at faa en ny Kapellan i en Kandidat Elmquist, benyttede de kirkelige Myndigheder sig af Lejligh-

heden og nægtede ham nyt Kapellanhold og nødte ham derved til at søge sin Afsked, hvilket med god Grund krænkede den gamle, nidkjære Præst, som helst vilde have henlevet sine sidste Dage paa det gamle kjendte Sted mellem gamle og ny Venner.

Denne Afskedigelse gav for øvrigt Anledning til Balgmenighedens Dannelselse paa Høve Mark et Par Aar senere, 1880, da den ny Sognepræst i Høve nægtede at aabne Kirken for disse samlede Altergange, formodentlig efter de kirkelige Myndigheders Tilskyndelse, og da en stor Del af disse Altergjæster ønskede at bevare dette Fællesskab ved Nadverbordet.

Rønne havde kjøbt sig et hyggeligt lille Sted paa Jernbanevejen i Slagelse, og her henlevede han endnu fra Efteraaret 1876 fjorten rolige Aar. Han havde alle sine dalevende Børn gifte i Omegnen af Slagelse og kunde der or let faa Besøg af Slægten i første, andet og tilsidst ogsaa i tredje Led.

Han bevarede, paa nogen Tunghørighed nær, ligesom hans Syn det sidste Aar svækkedes stærkt, ellers sine Aandsevners fulde Brug. Han kunde lige til det sidste Aar selv holde Orden i sin lille Have, plante og vande, bestjære og binde op; han kunde selv læse de religiøse Tidsskrifter, som han havde Forkjærlighed for, og anden god Literatur; han kunde skrive sine mange kjærlige Smaabreve til den talrige Slægt og sine mange Venner. I de første Aar prædikede han ogsaa af og til i St. Mikkelskirke, deltog i mindre Møder og i flere Præstekonventer, ligesom han søgte at faa et Bagehjem i Gang i Slagelse, hvilket det ogsaa lykkedes ham at holde vedlige i 5 Vintre.

Der blev i disse Aar vist ham en stor Kjærlighed, ikke alene af hans Hustru, som plejede ham med den største Omhu, og af hans Slægt, men af hans Venner fjærn og nær, gamle og unge, og man maatte uvilkaarlig føle, at det var en skjøn, fredelig Aftenstund efter en lang og alvorlig Arbejdsdag, hvor den gamle Præst begyndte at smage Hvilen efter sine Gjæringer. Hans eget Hjerteliv blev ogsaa under disse Hvileaar, hvor han

mærkede mindre til den brændende Kamp for Guds Rige, som han tidligere aldrig havde unddraget sig, men al Tid deltaget i med Kraft, hvorfor han heller ikke var sluppet usaaet, ligesom varmere og blødere, og han rakte troast og kjærlig sin Haand ud til alle Sider, og der gik et mildt Ord over hans Læber til enhver, der kom ham nær.

Han sendte saaledes ogsaa en venlig Hilsen til Balmegnigheden i hans gamle Sogn ved Kirkens Indvielse med Ønsket om, at Guds Betsignelse maatte hvile over Gjerningen. og han bevarede den samme Venlighed overfor Frimenigheden indtil sin sidste Stund.

Saa hyslede han med Tankerne om at komme rigtig hjem, og undertiden kunde han forme disse Tanker i smaa religiøse Digte og blandt disse er der tre, som han kalder „Længsel“, „Haab“ og „Kjærlighed“, og det er kjønt gjennem disse smaa Vidnesb. ord at kunne kjende det friske Hjerteslag, at kunne føle den evige Ungdom i Alderdommen.

Lad det sidste Digt, som han skrev, næsten 90 Aar gammel, og som han kaldte „Kjærlighed“, da staa her, lidt forkortet, som den sidste Hilsen fra den gamle Præsts Liv, som et kjærligt Mindeord til hans Venner:

K j æ r l i g h e d .

Tone: Kirken er som Himmerige
 Stærkere end selve Døden
 er din Guddomskjærlighed,
 som udføned Adamsbrøden,
 gjengav Verden Liv og Fred.

Jesús Kristus, Guds enbaarne!
 Herre vor! Saa mild som stærk!
 Du er ene den udbaarne
 til det store Frelserværk!

Du har elsket uden Lige!
 Syndre føler det forvist,
 at du just paa Korsets Stige
 knuste Satans Bøld og List.

Kjærligheden uden Mage
 gav os Liv ved Fødsel ny,
 og som Bod for Hjertets Klage
 Arveret i Himmelhj.

Kabned for os Himlens Porte,
 tog de fuldne mildt i Faan,
 gav for Dødens Skygger sorte
 Liv og Frelse i dit Navn.

Frelser milde! Højt vi prise
 saadan mægtig Kjærlighed,
 Frygtens Bane, Sorgens Lise,
 Glædens Væld og Hjertets Fred.

Frelser kjære! Mørkets Hære
 styrte, slagne paa dit Bud,
 mens, din Kjærlighed til Være,
 vender hjem din frelste Brud.

Ved Bisættelsen i St. Mikkel's Kirke i Slagelse den 18de August 1890 og Jordæftelsen den følgende Dag paa Høve Sogne-kirkegaard, hvor han hviler ved sin første Hustrus Side, mødtes den indre Missions og den grundtvigste Retnings Ordbrere der paa Egnen og kappedes om at tale varme Mindeord for det store Følge af begge Lejre om den gamle Præst, den ældste i Landet, og med rette kaldt en af Menighedens Ældste. Wilhelm Beck, Johannes Clausen, Peder Rønne, Jens Schjørring og K. Rønne talte ved disse Lejligheder og fik raft hinanden en venlig Haand ved hans Forbefærd, og det passede godt til hans Liv og Virksomhed, et sjældent langt, lykkeligt Mennekkeliv, som havde Mærket: Tro, virksom i Kjærlighed! Fred med hans Minde!

Tale ved Bisættelsen i St. Mikkel's Kirke af Pastor Vilhelm Beck.

„Vær tro indtil Døden, saa vil jeg give dig Livsens Krone“ (Joh. Ab. 2, 10). Dette gamle Ord med den store Forjættelse ligger mig nærmest for, naar mit Hjerte driver mig til at sige et Ord ved denne kjære, gamle, velsignede Mand's Bortgang, han, som blev en anden Fader for mig, fra hvem jeg arvede den kjæreste Livsgjerning. Thi i hans Troskab indtil Døden imod det, som han havde fattet Kjærlighed til, finder jeg det største og bedste ved ham. Der kan visseelig fremdrages noget andet stort og skjønt til kjært Minde om ham, som nylig gjort af hans Søn; og de fleste ville vel da nævne Kjærligheden, det milde, kjærlige Væsen, som var et Særkjende ved ham og havde saa velsignet gennemtrængt hans Liv. Men jeg ved dog noget som er større end Kjærligheden, og det er Troskab imod Kjærligheden, Troskab imod det, som man har fattet Kjærlighed til. Og denne Troskab indtil Døden var det Præg, som hvilede skjønt og fast over denne Mand's Liv.

Han var jo udgaaet fra et Præstehjem, hvor man var bleven tro imod Frelseren midt i den forfærdelige troløse Tid, da Massen af Danmarks Præster troløst havde vendt sig bort fra vor Herre Jesus Kristus og hans Naades Evangelium. Denne Troskab var altsaa for ham en Arv fra Fædrenehjemmet og han passede godt paa denne Arv og blev selv en tro Præst i sin Herres Tjeneste. Og naar jeg da kortelig skal nævne, mod hvem han var saa tro, da vil jeg først og fremmest nævne hans Troskab mod Herrens Venner; thi derpaa skal Troskaben mod Herren selv prøves, om man er tro mod hans Venner; „derpaa skal det jo kjendes, om man er Jesu Discipel, at man har den indbyrdes Kjærlighed“, Kjærligheden mellem de Hellige indbyrdes; og „hvad du gør mod en af hans mindste Brødre,

gjør du imod ham selv". Og det skal siges som uimodsigeligt, at gamle *Rønne* var de helliges fuldtro Ben indtil Døden. Han havde tidlig lært, hvad mange gamle Præster endnu ikke have lært, at hele denne Masse, som kaldes Kristne, ikke ere Kristne, ikke ere Herrens Benner, Herrens Menighed, men kun den lille Flok, som igjennem Omvendelse og Tro har grebet vor Herres Jesu Kristi Raade, den Raade, som gjør Syndere hellige. Disse ere Herrens Benner, og disse vare gamle *Rønnes* Benner fra hans Ungdom indtil Døden. Han var tro imod de hellige paa en Tid, da det omtrent var en Forbrydelse, som man kunde blive straffet for, at være de Helliges Ben, ilde set af Kirkens Øverste, spottet og haanet af dem, der kaldte sig Embedsbrødre. Jeg mindes endnu fra den Tid, jeg var Barn paa disse Egne, da Herren saa underligt havde samlet en Klynge af hellige Præster her syd for Slagelse, da en af Danmarks Øpperstepræster spotvis kaldte den Egn for „det hellige Land“, og Spotten over disse Præster var en yndet Forhøjstelse omkring i Præstegaardene — jeg mindes, at ogsaa gamle *Rønnes* Navn klang med iblandt de gale, hellige Præster, som man haanede og fortalte alle Slags Historier om. Nu lidet anede jeg, at denne spottede Mand skulde blive min anden Fader, at denne Mand skulde føre mig ind i mit Livs kjæreste og største Gjerning, at jeg skulde staa her i Dag og velsigne hans Minde, fordi han var saa tro mod de hellige. — Men han var ikke blot tro imod Herrens Benner men ogsaa mod Herrens Fjender; han var ikke som dem, der nøjedes med selv at være frelst og saa lade Satan tage Resten, uden at røre Mund eller Fod for at faa dem omvendte og frelste; men han var tro i at hufte, at disse Mennesker ere dyrekjøbte ved den samme Frelseres Blod, at de ere Frelserens dyrekjøbte Ejendom, stjaalne af Djævelen; og derfor var han en tro Underhyrde hos den gode Overhyrde og fulgte ham tro i at søge og frelse de fortabte. Denne Trofskab førte ham til den indre Mission, til at række Broderhaanden ud efter den Forening af Lægfolk, som for 37 Aar siden havde be-

gjænt at drive Indre Mission. Trostab mod Herren gjør klartseende, den gjorde ogsaa gamle Kønne klartseende til at se, hvad saa mange gamle Præster endnu ikke kunne se, at dersom Arbejdet paa at frelse Menneske skulde lykkes, maatte troende Præster og Lægfolk række hverandre Haanden og som Brødre arbejde sammen for dette store Maal og ikke gaa hver for sig i Arbejdet. Og Trostab mod Herren gjør ydmyg, den gjorde ogsaa ham ydmyg nok til at taale den Naade, hvorpaa han blev modtagen af hine Lægfolk, som havde en saadan Skræk for den Tids Præster, hvad der jo ikke var saa underligt, saa at de ikke vilde modtage ham som Præst, men kun som Broder. Jeg mindes, at jeg som Student læste en Beretning herom i en Avis, og jeg undrede mig over, at han, en Præst, ikke holdt mere paa sin præstelige Værdighed og kunde finde sig i en saadan Ydmygelse; det var dog for galt, mente jeg. Jeg anede ikke, at denne vor gamle Bøns Ydmyghed skulde bane Vej for mig selv til den Plads, jeg har fundet i Lægfolkets Kredse; jeg vidste ikke den Gang, at „de Ydmyge giver Gud Naade“. Dette er Naaden, at vi nu kunne sige: Det er gamle Kønnes udødelige Fortjeneste, som Guds Folk i Danmark aldrig maa glemme, at han i sin ydmyge Trostab var den, som nedbrød Skillevæggen imellem Præst og Læg i Arbejdet for Guds Rige, at han derfor var den, som fik Naade til at lægge Grunden til det store Samarbejde, der har baaret saa velsignelsesrige Frugter til Menneskers Frelse og hellige Samfundes Dannelses. Og Trostaben mod Herren gjorde ham ogsaa klartseende i en anden Henseende; han saa klart, at skulde den Sag drives med Kraft, saa maatte han have fat i de unge med de friske Kræfter, og saa rakte han, den gamle, Haanden ud efter os to, som nu staa her ved hans Baare som gamle Mænd for at følge vor kjære, gamle Formand til Graven; men den Gang vare vi unge, meget unge, og hvor var han tro, den gamle imod os unge, saa tro i at taale vore mange Ungdommeligheder, saa tro i at lede og styrke os! Og hvor har han særlig været tro imod mig! Første Gang,

han rakte Haanden ud efter mig og vilde have mig med i det store Missionsarbejde, blev jeg bange, jeg turde ikke, iør jeg fik raadført mig med andre; men alle raadede mig derfra, satte Ondt for den kjære Mand hos mig, sagde, at jeg skulde vel vogte mig for ham, han vilde kun forsøre mig til noget Fordærveligt. Det var naturligvis hos Præster, at jeg fik disse gode Raad. Men han var tro og kom igjen og fik min Haand og mit Hjerte, og han beholdt dem begge to siden — Og hvor har han været tro imod den indre Mission, for hvis Skyld han kunde taale saa meget. Jeg glemmer aldrig den grimme Dag for 29 Aar siden, da den indre Missions daværende Benner saa stammeligt mistandle deres gamle Formand med ondt Sind og onde Ord, men som ved hans ydmyge Trostab blev til den velsignede Dag, fra hvilken alle Indre Missions velsignede Dage stamme, fra hvilken Indre Mission voksede frem med Guds Kraft. Vi have saa mange velsignede lyse Minder fra de Møder, vi have haft med vor kjære, gamle Formand, lyse Minder om hans trofaste Kjærlighed, som al Tid bragte Mildhed ind imellem os, naar noget haardt var ved at komme frem, al Tid stiftede Fred, naar Ufred begyndte at true imellem os.

Det er velsignet at staa ved et Menneskelivs Ende om hvilket man kan sige: han var tro indtil Døden! — Der tales i vor Tid saa meget om Kjærlighed, og det er da heller ikke Usandhed Altsammen; men der er dog saa meget løst, saa meget upaalideligt, saa liden Trostab i meget af den Kjærlighed. Der arbejdes jo meget i vor Tid for Guds Rige, og det er jo sikkert ogsaa Alvor med meget af dette Arbejde; men der er dog saa megen Valløse, saa megen Svejen fra et Standpunkt til et andet, fra en Retning til en anden, saa at man ofte ikke ved, hvor man har hverandre, om der ikke er stiftet Standpunkt. Det er saa velsignet at se paa et saa langt Liv, der har været tro imod Kjærligheden, tro indtil Døden, imod det, han en Gang havde fattet Kjærlighed til, der har været tro imod sin Herre i sin Tjeneste, lige meget om han fik Kjærlighed

eller Fjendstab til Løn derfor. Man vidste al Tid, hvor man havde gamle Rønne; som en støt, fuldt paalidelig Mand forfulgte han sit Maal, naar han en Gang var bleven sikker i sin Sag. Derfor tør vi ogsaa haabe — ikke med et løst, usikkert Haab, men med et Haab, der ikke bestømmes — at medens vi, hans Medtjenere, ved hans Bortgang sige ham Farvel med disse Ord: Han var tro indtil Døden, vil vor fælles Herre modtage ham med det gamle, store Ord, det største Ord, et Menneske kan faa at høre: „Vel, du gode og tro Tjener! Du har været tro over Lidet, du skal sættes over Meget, gaa ind til din Herres Glæde!“

„Jeg vil give dig Livets Krone, siger den gamle Forjættelse til den, der vil være tro indtil Døden. Og, Venner! det saa ud, som om Herren allerede havde begyndt at krone ham her paa Jorden. Sidste Gang, jeg besøgte ham, sagde han: „Det er underligt, at jeg skal være her saa længe, hvad Herren kan mene med det; men kunde jeg dog ved at være stille og taalmodig i min Svaghed paa denne Maade endnu vidne lidt, saa vil jeg gjerne blive her“. Og som han stod der for mig, den kjære Gamle, saa svag og skrøbelig og dog med Guds Fred udbredt over sig, syntes jeg, at jeg saa Glansen af Livets Krone lyse over ham. Eller for at bruge et andet Billede fra Signelsen om Arbejderne i Vingaarden, som jo fik „Lønnen“, „Penningen“, allerede før Matten, da det var blevet Aften, saa at Penningen altsaa ikke betyder den evige Løn i Himlen efter Dødsnatten, men en Løn, som den tro Arbejder faar her i Livet, før Dødsnatten i Livets Aften, den stille, velsignede Fred, som kan hvile over et gammelt Guds Barn — saadan var hans Livs Aften; han havde faaet Penningen Guds Fred over sin gamle, trofaste Sjæl!

Amen!